

HET GEBOEFTE IN VERZEKERDE BEWARING

Samenvatting

In dit artikel probeer ik op niet strikt academische, maar niettemin verantwoorde wijze de kenmerken te formuleren van woorden als *geboefte*, *gesteente* en *gevogelte* die eigen zijn aan de subgroep van collectiva die ik in het vervolg zal aanduiden als HET GEBOEFTE. Daarbij maak ik gebruik van bestaande taalkundige artikelen, die rond dit onderwerp tamelijk schaars zijn, en veel lexicografische werken.

Het betreft zowel morfologische kenmerken, zoals de uiterlijke vorm *ge...te*, als semantische kenmerken, zoals: 'het woord drukt een collectief uit'. Het gaat mij in dit artikel niet om het opsommen van 'alle' leden van HET GEBOEFTE; ik wil uitsluitend de grenzen van de deelverzameling in kaart brengen, niet haar complete inhoud.

Dit onderzoek strekt zich uit tot het hele Nederlandse taalgebied van Duinkerken tot Delfzijl, en verschaft daarnaast ook relevante informatie uit het Fries en het Afrikaans, dit alles zowel diachroon als synchron, dus de situatie in het verleden, het heden en mogelijk de toekomst.

Aan het einde van dit artikel leidt dat tot matrixen met kenmerken die bepalen in hoeverre een woord wel of juist niet tot HET GEBOEFTE behoort.

[1. Opzet. Notatieafspraken](#)

[2. HET GEBOEFTE : oorsprong en ouderdom](#)

[3. Behandeling in diverse gerenommeerde grammatica's na 1900 en in overige secundaire literatuur](#)

[4. Kenmerken van HET GEBOEFTE, ter afbakening van die subgroep](#)

[5. Gulden regels en *het geboefte* vs. HET GEBOEFTE](#)

[6. Afnemende frequentie, maar desondanks mogelijke nieuwvorming](#)

[7. Enkele twijfelgevallen](#)

[8. HET GEBOEFTE in het Afrikaans en het Fries](#)

[9. Eindlijsten van woorden die wel of juist niet in HET GEBOEFTE thuishoren](#)

[10. Tot slot](#)

[11. Geraadpleegde literatuur](#)

1. Opzet. Notatieafspraken

Er zijn van die woorden die zich om welke reden dan ook in je hoofd nestelen en daar met weerhaakjes lang blijven vastzitten. Zo haal ik al jarenlang het woord *verroekelozen* voor de geest, een woord dat ik zo mooi vind dat ik vaak de neiging heb om zelf ik weet niet wat te gaan verroekelozen. In *De elektronische Woordenbank van de Nederlandse Dialecten* (eWND) staat het woord vermeld met als enige bron het *Woordenboek der Groningsche Volkstaal*, maar Vondel en Bilderdijk gebruikten het ook, en

het is bij mij binnengekomen door een lied van Guido Gezelle uit 1890 met de regel: "*Ik heb mijn schoonste dagen verroek'loosd en verdaan*". Exclusief Gronings is het woord dus allerminst.

Een ander woord dat ik maar niet uit mijn hoofd kan krijgen is *geboefte*. Mooi woord met een uiting van afwijzing en laatdunkendheid, maar ook wel met een schamper vleugje van knuffelcriminaliteit. Gaandeweg drong bij mij het taalkundig besef door dat *geboefte* deel uitmaakt van een subgroep identiek gevormde woorden die samen thuishoren in de groep *collectiva*, ook verzamelwoorden of verzamelnamen genoemd.

Tot de verzameling Nederlandse *collectiva*, met o.a. *bestek*, *elftal*, *gezeur*, *haar*, *volk*, hoort dus een deelverzameling waarvan de elementen zich uiterlijk kenmerken door de vorm *ge...te*, zoals *geboefte*, *gesteente*, *gevogelte*.

Dit artikel beoogt niet te komen tot een zo volledig mogelijke opsomming van die deelverzameling, maar stelt wel als doel te komen tot een zo exact mogelijke omschrijving van de kenmerken waaraan een woord moet voldoen om van die subgroep deel uit te maken, alsmede een omschrijving te geven van de kenmerken waaraan woorden met de uiterlijke vorm *ge...te* voldoen als zij juist níet tot de bedoelde deelverzameling *collectiva* kunnen behoren, zoals *gekke*, *gemeente*, *gebedsruimte*, *gekkekoeienziekte* en het Afrikaanse *gesondheidsprodukte*.

De aanduiding *ge...te* is dus veel te ruim is om de bedoelde *collectiva* te benoemen. De elders ook wel gehanteerde aanduiding *ge+ZN+te* (ZN staat voor 'zelfstandig naamwoord') is al beter, maar nog steeds niet exact genoeg. Om nodeloze discussie te vermijden over de meest waarschijnlijke etymologie en woordsoort van woorden als *naakt*, *rijp*, *weef*, *zilt* en andere, kies ik ervoor hier de formulering *ge+N+te* te gebruiken (N staat voor naamwoord, dus inclusief naast zelfstandig ook bijvoeglijk naamwoord). Verder hanteer ik in dit artikel de aanduiding HET GEBOEFTE (in klein kapitaal) als groepsnaam van de deelverzameling, naast het woord *geboefte* (cursief) als element van de deelverzameling HET GEBOEFTE.

Ik wijs erop dat er voor de morfologische constructie *ge...te* elders gebruikte synonieme termen bestaan als *discontinu affix* (zoals bij Tálasi 2009) en *circumfix* (zoals bij Booij 1998 en Smessaert 2013). Te denken valt ook aan *omsluitend affix* naar analogie van de gebruikte term *omsluitend voorzetsel*, zoals *aan...voorbij* en nog zo'n 45 andere. Daarover vinden we meer informatie in de E-ANS, de *Electronische Algemene Nederlandse Spraakkunst* (hoofdstuk 9), waar sprake is van *omzetsel* en *circumpositie*, en bij Loonen 2003:§ 3.2. Hoewel het daarbij niet gaat om een éénwoordige constructie van het type *ge+N+te*, maar om een meerwoordige, soms doordringbare constructie als *tot schreiens toe*, of *op een haar na*, vertoont deze idiomatisch verankerde collocatie verwante eigenschappen zoals we die kennen van woorden van het type *ge+N+te*: begin en einde van de collocatie vormen een hechte, niet omwisselbare eenheid met een vastomlijnde betekenis, wat ook geldt voor *ge-* en *-te*. Geen van beide delen is bovendien weglaatbaar, hetgeen hun samenhang onderstreept.

Over omsluitende affixen (of welke synonieme term dan ook) is in de taalkundige literatuur vrij veel geschreven en voor omsluitende voorzetsels geldt dat ook, in mindere mate. Des te vreemder is het dan ook dat de specifieke subgroep van *ge+N+te*-woorden met hun collectiverende betekenis, die toch al sinds de 13^e eeuw in het Nederlands in zwang zijn, een grijs gebied is gebleven, zo niet een witte vlek.

Aan de hand van een corpus van 110 *ge...te*-woorden (Tabel-1 hieronder) wil ik tot een sluitende set kenmerken komen ter afbakening van HET GEBOEFTE, alsmede van de kenmerken waardoor

ogenschijnlijke elementen als *gehalte*, *gelofte* en *gezindte* juist niet tot HET GEBOEFTE behoren. Daartoe ken ik aan die kenmerken een label toe:

[+SQN] ('sine qua non') staat voor een absoluut noodzakelijk kenmerk voor elk element uit de deelverzameling HET GEBOEFTE, bijvoorbeeld: 'het woord is onzijdig'.

[-SQN] staat voor een optioneel kenmerk, waaraan een element uit HET GEBOEFTE kan voldoen, maar dat ook een kenmerk kan zijn voor woorden die niet tot HET GEBOEFTE behoren, bijvoorbeeld: 'het deel tussen *ge-* en *-te* is monosyllabisch'.

[+EXCL] staat voor een kenmerk van woorden die absoluut niet tot HET GEBOEFTE behoren, bijvoorbeeld: 'het betreft een *de*-woord'. Exclusief dus in de betekenis 'uitsluiting'.

Dat corpus is noch aselekt, noch representatief, noch willekeurig. Ik zocht bewust naar een woordenlijst van een groot aantal *ge...te*-woorden waarvan op voorhand wellicht niet meteen duidelijk is of zij tot HET GEBOEFTE behoren, plus nog enkele woorden die niet aan die bouw voldoen; verder wilde ik HET GEBOEFTE zowel diachroon als synchron onderzoek. Het 110-testwoordencorpus bevat daarom zowel woorden die in het Nederlands al zeker sinds de 13^e eeuw hebben bestaan, maar nu zijn verdwenen, als woorden die in het hedendaags Nederlands nog gangbaar zijn, als woorden die (nog) niet bestaan, maar morfologisch en semantisch wel zouden kunnen bestaan en door sommigen ook wel worden voorgesteld, zoals *gemengelte*. De beperking dat het alleen om Nederlandse woorden gaat, kan ik nader specificeren door woorden op te nemen die zijn aangetroffen in wat wij rekenen tot het Nederlands taalgebied, van Duinkerken tot Delfzijl. Terloops zal ik echter ook stilstaan bij het feit dat woordvormen binnen HET GEBOEFTE niet uitsluitend in het Nederlands voorkomen, maar ook in het Afrikaans en het Fries. In andere talen bestaan er geen woorden met de vorm *ge+N+te*. Alleen de Duitse vormen *Ge+N+e* als *das Ge-birg-e* en *das Ge-länd-e* (maar niet *das Ge-trei-de*, *die Ge-mein-de* en *der Ge-dan-ke*!) hebben een collectiverende notie die doet denken aan HET GEBOEFTE. Zie daarvoor ook Van der Sijs 2001:171.

Ik zal de woorden uit Tabel-1 'waarden' aan de hand van de opgestelde criteria volgens genoemde drie soorten labels, om zo te komen tot een gemotiveerde beslissing welke woorden wel tot HET GEBOEFTE behoren en welke niet.

Het 110-testwoordencorpus bevat de volgende Nederlandse woorden (de rood gemarkeerde woorden worden nader toegelicht in [hoofdstuk 7: Twijfelgevallen](#)):

gebaerte/geberte	gedeelte	geplaveite	gevolkte
gebandte	gedieftte	geplavuiste	gewederte/geweêrte
gebante	gedierte	gepluimte	geweeftte
gebedsruimte	gedoente (<i>gedoe</i>)	gepoederte	gewente
gebeente/gebinte	gedoente (<i>dinges</i>)	gepvcte	gewielte
gebefte	geduinte	geraamte/geremte	gewildte
gebergte	gefietste	geraderte	gewolkte
gebestrate	gefilete	gerankte	gewoonte (<i>de~</i>)
gebeurte	gehaarte (<i>haardos</i>)	geschavuite	gewoonte (<i>het~</i>)
gebilte	gehalte	geschermtte	gewormte
gebinte	gehemelte	geschoeite	gezaagte
gebladerte/geblaarte	geheuvelte	geschoente	gezaalte
gebloemte	gehugte/gehuchte/gehofte	geschoete	gezamelte
geboefte	geklederte	gestalte	gezeilte
geboekte	geklofte	gestamte/gestemte	gezenuwte
geboerte	geknekelte	gesteente	gezilte
geboogte	gekruiste	gestoelte	gezindte
geboomte	gekke	getakte	gezinte (<i>huisgezin;w-vl.</i>)
geboorte	gekunstbeente	getegelte	nageboorte
gebuike	gelaagte	getimmerte	ongedierte
gebulte	gelofte	getwijgte	ongewoonte
gebuste	geluchte	getypte	preekgestoelte
gebuurte	gemeente	gevaarte (<i>kolos</i>)	spreekgestoelte
gechipte	gemuurte	gevaarte (<i>reisgezelschap</i>)	voorgebergte
gedaante	genaakte	gevederte	voorgeborchte/-borgte
gedachte	genachte	geveerte (<i>tuiage</i>)	zongerijpte
gedakte	geneugte/genuchte/genugte	geveugelte	
gedarmte	gepeupelte	gevogelte	

Tabel-1

2. HET GEBOEFTE : oorsprong en ouderdom

Op etymologie.nl vinden we onder het trefwoord *ge-te*:

ge-te voorv. + achterv. dat uit enkelvoudige zn. collectieve zn. vormt.

categorie: erfwoord

Alle woorden met dit voor- en achtervoegsel zijn al Middelnederlands. Van productiviteit is, behalve in een enkel schertsende vorming, geen sprake meer. Voor dateringen zie de afzonderlijke artikelen. Deze combinatie komt alleen in het Nederlands voor, in combinatie met telbare zn. Het voorvoegsel is identiek aan *ge-* dat op zichzelf ook al een collectiviserende functie had zoals in *gebroeders* en *gepeupel* (bij zelfstandige naamwoorden) en in *gesticht* en *gewas* (bij werkwoorden). In combinatie met *-te* worden uitsluitend onzijdige woorden gevormd. Deze woorden moeten dus etymologisch onderscheiden worden van *de*-woorden als *gelofte*, *gemeente*, *gestalte*, *gewoonte*. Zie ook *-te*. (...)

De herkomst van het achtervoegsel *-te* is onduidelijk. Het lijkt niet hetzelfde te zijn als *-te* of *-de* dat abstracta vormt bij bn., bijv. in *diepte*, *lengte*, *liefde*, *gemeente*. (...)

Sommige van de hier bedoelde woorden zijn verouderd of behoren tot een verheven of literair taalgebruik: *gebeente*, *geboefte*, *geboomte*, *gedierte* (maar nog wel *ongedierte*), *gestemte*, *gestoelte* (maar nog wel *spreekgestoelte*). Gangbaar zijn vooral nog *gebergte*, *gedeelte*, *gehemelte*, *geraamte*, *gesteente*. (...)

Literatuur: Krahe/Meid III, par. 133

Bovenstaande omschrijving bevat minstens twee betwistbare uitspraken. Immers: Niet '*Alle woorden met dit voor- en achtervoegsel zijn al Middelnederlands*'; denk aan *ongedierte* (1623), *gebergte* (1626), *gebladerte* (1805?), zie Van der Sijs (2001:171) en natuurlijk ook aan moderne nieuwvorming, waardoor we van enige productiviteit kunnen spreken, zij het in beperkte mate. En voorts: '*Deze combinatie komt alleen in het Nederlands voor*' is onjuist; zie hierboven, en hieronder in [hoofdstuk 8: Afrikaans en Fries](#).

Over die ouderdom nog het volgende:

In de elektronische versie van het *Middelnederlandsch Woordenboek* (MNW) vinden we 139 ingangen met de zoekopdracht *ge*te* (geen enkele met *ghe*te*); in de elektronische versie van het *Woordenboek der Nederlansche Taal* (WNT) 31 ingangen met de zoekopdracht *ge*te*.

Van die 31 in het WNT zijn er 17 die ook al voorkomen in het MNW. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat die MNW-lijst van 139 mogelijke GEBOEFTE-woorden onzuiver is. Weliswaar voldoen ze aan de gezochte woordvorm *ge*te*, maar er zijn er vele onder waarbij *-te* geen suffix is, maar dat die eindigen op *-t*, waarbij een (zwakke) sjwa [ə] in diverse dialecten werd geschreven en wellicht ook uitgesproken, zoals *gegroot(e)*, *gejacht(e)*, *gelacht(e)*, *geleest(e)*, *gelooft(e)*, *gemacht(e)*, *gemaet(e)/gemaed*, *gemut(e)*, *gerecht(e)*, *gerst(e)*, *gescheft(e)*, *gescicht(e)*, *gescie(n)t(e)*, *geset(te)*, *gesicht(e)*, *geslacht(e)*, *gesticht(e)*, *gestilt(e)/stilte*, *gesucht(e)*, *gevoecht(e)*, *gewoont(e)*, en waarvan ook veel vormen vrouwelijk zijn, dus niet onzijdig, en die dus niet in de verzameling HET GEBOEFTE thuishoren.

Maar daar zijn ook vormen bij als *gescoeite*, waarvoor wij nu *schoeisel* als collectief gebruiken, net als *gesticte* voor ons huidige *stiksel*, *geweeft(e)* voor *weefsel*, en *geseilte* in de betekenis van 'het geheel van zeilen van een schip'; dat zijn dus inmiddels verdwenen GEBOEFTE-woorden.

In het *Chronologisch Woordenboek* dateert Van der Sijs 2001:171 een aantal *ge...te*-woorden tussen 1285 (*gebeente*, *geboomte*) en 1805 (*gebladerte*). Dat betreft uiteraard de oudste attestaties; de woorden zelf zullen vermoedelijk ouder zijn.

3. Behandeling in diverse gerenommeerde grammatica's na 1900 en in overige secundaire literatuur

HET GEBOEFTE wordt in toonaangevende Nederlandse grammatica's van na 1900 maar karig bedeed. Eerlijk gezegd: eigenlijk helemaal niet. En Nederlandse grammatica's van voor 1900 heb ik er niet op nageslagen voornamelijk omdat de morfologische behandeling van vroeger eeuwen onvoldoende spoort met de morfologische inzichten van na 1900.

Kortheidshalve beperk ik me hier tot de volgende vier standaardwerken:

Den Hertog 1903:43-44 onderscheidt voorwerpsnamen, stofnamen en verzamelnamen, maar van die laatste groep meldt hij dat ze het karakter hebben van ofwel voorwerpsnamen (*volk, familie, leger, Raad van State, ontbijt* e.a.), ofwel stofnamen (*huisraad, geboomte, naaigerei, leeftocht, rommel, oudroest* e.a.). Daarbij ontgaat mij overigens het categoriseringsverschil tussen *ontbijt* en *leeftocht*. Waartoe zou Den Hertog het *lunchpakket* en *proviand* rekenen?

Klooster 2001:23 behandelt in Hoofdstuk 3: **Woordvorming** de bouw van woorden met o.a. gebonden morfemen die zowel links als rechts van het stammorfeem kunnen staan, maar aan de specifieke vorm- en betekeniskenmerken van HET GEBOEFTE besteedt hij geen aandacht.

Van den Toorn 1984:150 stipt het bestaan van collectiva summier aan, zonder het omsluitend affix *ge...te* te noemen. Hij scheert alle collectiva over één kam, d.w.z. hij splitst de verzamelnamen in soortnamen (*gebergte, geboomte, archipel, burgerij*) en eigennamen (*Alpen, Apenijnen, Hebriden, Insulinde, Antillen*), maar niet naar morfologische vorm. Verder gaat zijn behandeling niet.

De **E-ANS** geeft nog de meeste informatie. In de nieuwste versie 3.1, staat in § **12.4.2.3 Circumfigering** het volgende:

Bij woordvorming is alleen de combinatie *ge...-te* een circumfix. Het wordt gebruikt om verzamelingen aan te duiden, zoals in: *gebeente, geboefte, geboomte, gesteente, gestoelte, gevogelte*.

Deze woorden zijn allemaal *het*-woorden. In sommige gevallen heeft het substantief met deze vorm een betekenis gekregen waarbij de verzamelingsbetekenis niet zo duidelijk is, zoals in *gedeelte, gehemelte* en *geraamte*. Woorden als *gehalte, gesternte*, en *gevaarte* hebben geen basiswoord, maar kunnen wel herkend worden als woorden die een verzameling aanduiden. De collectieve betekenis van *ge-* vinden we ook in woorden als *gebroeders* en *gezusters*.

De groep wordt niet verder uitgewerkt.

We moeten ons verder dus tevreden stellen met de bijdragen van specialisten in boek- of tijdschriftartikelen, maar ook die zijn schaars. Veel is er te vinden in twee artikelen van Schultink (1986 in het Nederlands en 1987 uitgebreider in het Engels), in het proefschrift van Tálasi 2009 en, als kort overzicht, in Smessaert 2013: § 13.1.

Ik vraag me overigens af waarom in enkele grammatica's wel een onderverdeling wordt gemaakt tussen voorwerpsnamen en stofnamen, maar niet tussen concrete en abstracte collectiverende begrippen. Collectiva als *gedoe, gefluit, gejammer, gepieker, geweeklaag* zijn allemaal abstracte, niet-telbare begrippen, die dus ook geen meervoudsvorm hebben. Zie Van Dale Online 2022, lemma *ge-*, sub 2. Woorden in HET GEBOEFTE hebben wel een meervoudsvorm, als ze tenminste concreta zijn.

Woordenboeken als het WNT en Van Dale mogen we terecht als autoriteit kenmerken. In beide werken worden het voorvoegsel *ge-* en het achtervoegsel *-te* als aparte lemmata behandeld

(in Van Dale, 8^e druk ontbreekt nog *-te*). In dit artikel verwijs ik diverse malen naar het WNT. Ten aanzien van Van Dale Online 2022, heb ik enige moeite met de consistentie bij de lemmata *ge-*, *-te* en *telbaar*.

Ik lees daar resp.:

ge- (...) **2** als voorvoegsel voor werkwoordsstammen ter vorming van zelfstandige naamwoorden ter aanduiding van een voortdurende of een telkens herhaalde (en daardoor min of meer als vervelend ervaren) werking die door het werkwoord wordt uitgedrukt (deze zelfstandige naamwoorden hebben geen meervoudsvorm): **gearzel, geapp, gebabbel, gebazel, gebedel, gebeier, gebel, gebengel, gebeul, gebeuzel, geblaas** (...). **5** samen met het achtervoegsel *-te* als voorvoegsel voor een zelfstandig naamwoord gebruikt om collectieven te vormen: **gebeente, gebladerte, geboomte, gedierte, gestoelte, gevogelte**.

-te (...) **2** achtervoegsel dat in combinatie met het voorvoegsel *ge-* van zelfstandige naamwoorden verzamelnamen maakt: **gebeente, gebergte, geraamte, gevogelte**.

telbaar (...) dat een niet unieke zelfstandigheid noemt en daardoor een meervoudsvorm heeft.

Ik sta hierbij stil vanwege de opmerking in Tálasi 2009:61, sprekend over door middel van *ge...te* afgeleide substantieven:

Deze substantieven zijn in oorsprong allemaal verzamelnamen die een ondeelbare en ontelbare veelheid uitdrukken en laten daarom geen meervoudsuitgang toe. Enkele van deze substantieven hebben echter nu al een wat gelexicaliseerde of gemodificeerde betekenis, waardoor ze als telbaar worden beschouwd. Die substantieven kunnen wel in het meervoud worden gebruikt.

Er kan wellicht enige verwarring ontstaan omtrent het begrip 'telbaar' en de mogelijkheid van meervoudsvorming. Met enige welwillendheid interpreteer ik *ontelbare veelheid* in de hierboven geciteerde passage zo dat je weliswaar niet weet uit hoeveel bergen *het gebergte* bestaat, maar dat er wel diverse *gebergten/-s* kunnen voorkomen. Haar opmerking "*laten daarom geen meervoudsvorming toe*" staat haaks op "*kunnen wel in het meervoud worden gebruikt*" in de laatste volzin, waarbij haar observatie "*Enkele van deze substantieven*" vrij vaag is, zeker doordat enige toelichting daarbij ontbreekt.

In latere persoonlijke correspondentie voegt zij daaraan het volgende toe:

Gebergte - oorspronkelijke betekenis: "het geheel van bergen, een verzameling van bergen die met elkaar een groter geheel vormen" en in die zin ontelbare veelheid uitdrukkend; deze betekenis bleef bestaan, maar tegelijk raakt het woord wat gelexicaliseerd: "bergformatie", "bergketen", en in de zin van bergformatie, bergketen kan *gebergte* wel in het meervoud worden gebruikt. Dus het is de betekenisontwikkeling (modificatie) van dit concreet woord die het mogelijk maakt dat *gebergte* nu ook in het meervoud kan worden gebruikt.

De vraag welke elementen van HET GEBOEFTE een meervoudsvorm kunnen aannemen en welke niet, is intrigerend, al levert die in het kader van de doelstelling van dit artikel geen distinctief kenmerk op.

Dat geldt overigens ook voor de observatie dat leden van HET GEBOEFTE geen diminutiefvorm zouden kennen. Dat is in zijn algemeenheid juist, behoudens in geforceerde contexten, maar voor dit artikel niet echt relevant.

4. Kenmerken van HET GEBOEFTE, ter afbakening van die subgroep

Mede vanuit bestaande taalkundige literatuur kom ik tot een (verfijnde) opsomming en indeling van de labels die bepalend zijn voor de specifieke eigenschappen van HET GEBOEFTE. Voor voorbeelden zie tabellen 2a-3b [achteraan](#) dit artikel.

De te onderzoeken woorden dragen het kenmerk [+SQN] als:

[+SQN_1] het woord een onzijdig substantief is, dus een *het*-woord is.
Toelichting: voor het Afrikaans geldt dat niet, want dat onderscheidt geen *de*- of *het*-woorden.

[+SQN_2] het woord een prefix *ge*- en een suffix *-te* bevat, oftewel een omsluitend affix *ge...te*.

[+SQN_3] tussen *ge-...-te* een naamwoord of genominaliseerde verbale stam staat.
Toelichting: Het woord heeft dus morfologisch de vorm *ge-N-te*, waarbij N bestaat uit een stammorfeem; als dat stammorfeem op een *-t* eindigt, leze men *ge-N-e*; zie [-SQN_5].

[+SQN_4] het hele woord een collectief uitdrukt, maar de N zelf dat niet doet.

De volgende voorwaarden leiden tot het kenmerk [-SQN]:

[-SQN_1] De N tussen *ge*- en *-te* is eenlettergrepig.

[-SQN_2] De N tussen *ge*- en *-te* is tweelettergrepig, waarbij de laatste lettergreep een onbeklemtoonde sjwa [ə] bevat.

[-SQN_3] De N tussen *ge*- en *-te* is niet een genominaliseerde stam van een handelingswerkwoord, zoals dat bij *getimmerte* en *geweeftte* wel het geval is.

Toelichting: Daarmee is ook *ge*- als prefix ter vorming van een voltooid deelwoord uitgesloten.

[-SQN_4] Het prefix *ge*- is tevens het woordbegin.

Toelichting: Niet van toepassing als *ge*- wordt beschouwd als deel van het stammorfeem en dus geen prefix (meer) is, zoals bij *geboorte* en *geloofte*; zie [+EXCL_2].

[-SQN_5] Als het stammorfeem eindigt op een *-t*, is het suffix niet *-te*, maar *-e*.

[-SQN_6] Het woord kent geen diminutiefvorm, want dat lijkt zich niet te verhouden met het aspect 'collectief'.

Toelichting: Ik volg de vermeldingen in [woordenlijst.org](#), voor zover daarin opgenomen.

[-SQN_7] Het hele woord duidt op een concreet begrip.

Toelichting: Zoals Hugo Brandt Corstius ons leerde: iets is concreet als het *Boem!* zegt wanneer je het laat vallen. Nu is dat vrij lastig te realiseren bij *gebergte* en *gewolkte*, en dus houd ik het maar op de omschrijving dat iets concreet is wanneer het enige één-, twee of driedimensionale uitgestrektheid bezit in de ons omringende werkelijkheid. Dat verfijn ik dan, om geen onnodige discussie te krijgen over hel, hemel, vagevuur en voorgeborchte: in de ons al dan niet fictieve werkelijkheid. Vraag blijft wel of een gedicht abstract of concreet genoemd moet worden.

[-SQN_8] Het hele woord komt voor het Corpus Hedendaags Nederlands (CHN).

Toelichting: Kennelijk verouderde woorden of nog niet geaccepteerde nieuwvormingen vallen hier dus buiten. Ook vermeldingen in het CHN die een evidente spelfout zijn, zoals *geberte* (in plaats van *gebergte*) en *gebuikte* (in plaats van *gebruikte*) zijn niet meegeteld, evenals adjectivische gebruikte voltooid deelwoorden als *gebuste*, *gechipte*, *gefietste*, *geklofte*, *gekruiste* &c.

De volgende kenmerken leiden tot het label [+EXCL]:

[+EXCL_1] Het woord is mannelijk of vrouwelijk, dus een *de*-woord.
Toelichting: Dit is dus het omgekeerde kenmerk [+SQN_1]; wederom geldt dit kenmerk niet voor Afrikaanse woorden.

[+EXCL_2] Het woord heeft de morfologische bouw [[ge+N]-te], zoals *geloofte*.
Toelichting: Daarbij is *ge*- het prefix ter vorming van een voltooid deelwoord en heeft *ge*- geen collectiverende betekenis, ofwel *ge*- is bijvoorbeeld een versterkend prefix zonder collectiverende betekenis, ofwel het betreft een Duits leenwoord als bijvoorbeeld [[*gehalt*]*e*] en [[*gestalt*]*e*].

[+EXCL_3] De N tussen *ge...te* is zelf een collectief.

Toelichting: Bijvoorbeeld *gehaarte, *gepeupelte, *gevolkte en *gewildte bestaan niet, want *haar*, (*ge*)*peupel*, *volk* en *wild* zijn zelf al collectieven. Dit is dus het omgekeerde kenmerk [+SQN_4].

[+EXCL_4] De N tussen *ge...te* begint met één of meer voorvoegsels van een (genominaliseerd) niet-scheidbaar samengesteld werkwoord met een voorvoegsel als *bestraten*, *voorvoelen*, *heroverwegen*.

Toelichting: Daarmee zijn bijv. *gebestrate, *gevoorvoelte en *geheroverwogente uitgesloten.

5. Gulden regels en *het geboefte* vs. HET GEBOEFTE

Zoals in het begin gezegd, is de bedoeling van dit artikel te komen tot een sluitende set regels waarop geen uitzonderingen bestaan. Aan halfzachte regels met 'meestal', 'doorgaans', 'mogelijkerwijs' hebben we niks. Taal is volstrekt logisch, althans aan regels gebonden; ware dat niet zo, dan konden we niet zinnig met elkaar communiceren, tenzij er conventies gaan overheersen boven de kracht van de taalregels, zoals het gebruik van *hun* in plaats van *zij* in de onderwerpsnaamval, of bij het gebruik van straattaal. Internationaal gezien raakt dit het verschil tussen prescriptieve grammatica's als die van het Frans en Duits, die 'verplicht' voorschrijven hoe het moet, en de descriptieve grammatica's als die van het Nederlands, die beschrijven wat de taalgemeenschap ervan maakt, zonder goede communicatie te verstoren.

Blijft echter staan dat wie regels presenteert waarop 'helaas' uitzonderingen bestaan, slechte regels heeft gemaakt. Twee voorbeelden uit andere talen (klemtonen staan onderstreept):

- De veelgehoorde regel "*In het Frans valt de klemtoon altijd op de laatste lettergreep*" is onjuist: bij alle verkleinwoorden op *-ette* valt de klemtoon op de voorlaatste lettergreep, wat we ook zien bij woorden als *vacance(s)*, *condoléances*, *coulance*, *prince*, kortom op al die woorden waarvan de laatste lettergreep een sjwa bevat, die immers altijd onbeklemtoond is.

- Wat ook als 'makkelijk' wordt aangeduid: "*Bij alle Tsjechische en Slowaakse woorden valt de klemtoon altijd op de eerste lettergreep*". Klopt min of meer, maar daarmee blijven in het taalboekje of -gidsje twee eigenschappen onbenoemd: Ten eerste is het zo dat als aan een woord een voorzetsel voorafgaat, de klemtoon valt op dat voorzetsel, dus niet *Jdu do postele* (*Ik ga naar bed*), maar *Jdu do postele*. En het is niet *k Praze* (*naar Praag*), maar om die beklemtoonde lettergreep te accentueren is het *ku Praze*. Iets dergelijks hoor je ook in Noordoost-Nederlandse dialecten: *met elkaar* in plaats van *met elkaar*.

Ten tweede moet dan wel erbij worden vermeld dat het Tsjechisch en Slowaaks ook de *r* en de *l* als klinkers hanteren, zoals te zien in woorden als *Vltava* (*de Moldau*) en *zmrzlina* (*ijsco*). Zo bestaat er het merkwaardige, beruchte Slowaakse zinnetje *Vrč, vstrč prst skrz štvr'hrst', chrť* (*kom op, steek kwarthand doorheen keel, windhond; kom op, steek een kwart handvol door je keel heen, windhond*). De klinkers staan onderstreept.

En dan heb ik het nog niet eens over humoristisch bedoelde wandefinities als: *In het Russisch valt de klemtoon altijd op de laatste lettergreep, behalve als hij dat niet doet*, en voor de definitie van het voorzetsel: *A preposition is a word a sentence should never end with*.

Om *het geboefte* en HET GEBOEFTE goed van elkaar te onderscheiden, maak ik even een zijsprongetje naar nog een ander taalkundig fenomeen: het verschil tussen *contenant* en *contenu*, dat we kennen uit de verzamelingenleer.

Het is een bekend gegeven dat woorden van betekenis kunnen veranderen, ofwel diachroon door de tijd heen binnen één taal, zoals *gezin* en *gehemelte*, ofwel bij synchrone vergelijking van hetzelfde woord in verschillende talen, zoals het Nederlandse *schade* (Engels: *damage*) het Duitse *schade* (Engels: *pity*), en het Tsjechische *škoda* (Engels: *pity, damage*) waar beide betekenissen samenvallen.

Bij een aantal van deze woorden valt het op dat die betekenisverschillen te maken hebben met het verschil tussen *contenant* en *contenu*.

Onder *contenant* verstaan we 'dat wat omsluit'; onder *contenu* 'dat wat wordt omsloten': een kamer (*contenu*) wordt omsloten door muren (*contenant*), een brief (*contenu*) door een envelop (*contenant*).

Tot de meest verbreide voorbeelden van zo'n betekenisverschuiving hoort het woord *gordijn* (dat wat omsluit), met al zijn varianten in vele Europese talen. Zo komt het in de betekenis van *contenant* voor als *gordijn* (Nederlands), *Gardine* (Duits), *curtain* (Engels), *cortina* (Italiaans), *gardin* (Deens). Maar vaker nog treffen we het aan in de betekenis van *contenu* ('tuin'; dat wat omsloten is): (*boom-/wijn*)*gaard* (Nederlands), *Garten* (Duits), *garden* (Engels), *giardino* (Italiaans), *jardin* (Frans), *gård* (Zweeds) en vele Slavische vormen als *-grad, -gorod, hrad*.

Terzijde: de naam van de rivier *de Jordaan* en vermoedelijk ook van de Amsterdamse stadswijk *De Jordaan* zijn etymologisch noch historisch verwant met het hier bedoelde *gordijn*-voorbeeld.

Alle collectiva zijn *qualitate qua* *contenant*, maar het omgekeerde is niet per se waar: *muur* en *envelop* zijn wel *contenant*, maar geen collectief.

De overeenkomst van het voorafgaande met *het geboefte* en HET GEBOEFTE is tweeledig:

Aan de ene kant zien we dat de betekenis van veel oude Nederlandse collectiva is verschoven, zowel in de loop der tijd als in het gebruik in de diverse Nederlandse dialecten, bijvoorbeeld het collectief *gezin*, dat aanvankelijk 'reisgezelschap' of 'hofhouding' betekende, maar allengs verschoof tot 'ouders met hun kinderen'. Zie daarvoor de vele beschrijvingen op etymologiebank.nl, lemma *gezin* en in het WNT.

Ook de betekenis van *gehemelte* is verschoven: nu gebruiken we het nagenoeg uitsluitend nog in de betekenis 'bovenwand van de mondholte', met *verhemelte* als synoniem, maar oorspronkelijk had het de betekenis 'gewelf, gewelfd dak, zoldering'.

En niet alleen de betekenis, maar ook de spelling (*gevaerde* → *gevaarte*) en zelfs het geslacht kan in de loop der tijd veranderen: kun je van *de gewoonte* ('gebruik') nog zeggen dat het een heel andere betekenis heeft dan *het gewoonte* ('groep woonhuizen'), *de gedieft* en *het gedieft*

komen/kwamen beide voor met identieke betekenis 'een verzameling dieven'. Zie hiervoor ook de behandeling in [hoofdstuk 7: Enkele twijfelgevallen](#).

Aan de andere kant kunnen we het woord *geboefte* beschouwen als contenu, dat ligt besloten in de verzameling HET GEBOEFTE als contenant, met dien verstande dat alle elementen van HET GEBOEFTE zelf ook staan voor een collectief, en dus een contenant zijn waarbinnen zich een hele verzameling niet-collectieve elementen bevinden. Zo noemen we *geboefte* binnen HET GEBOEFTE een collectief omdat het een heleboel boefjes in zich herbergt. Lijkt moeilijk, maar is heel simpel. Denk maar aan een driedelig matroesjkapoppetje.

Ik pas dit toe op drie Nederlandse *ge...te*-woorden: *gestalte*, *gedaante* en *gehalte*. Alle drie blijken ze niet in HET GEBOEFTE thuis te horen.

Met *gestalte* zijn we gauw klaar, want dat is een *de*-woord, gelabeld [+EXCL_1] en daarmee niet behorend tot HET GEBOEFTE. Wat er verder wel over te zeggen valt, is de morfologische bouw ervan. Alles wijst erop dat het Nederlandse woord afkomstig is van het Duitse *Gestalt* en dat ons *gestalte* eerder de bouw heeft [[ge+stal+t]+e] dan de bouw [ge+stal+te]. In het Nederlands is het stammorfeem dan niet *stal* (genominaliseerde vorm van het werkwoord *stellen*), maar *gestalt*. Daarmee is *gestalte* dus ook geen *ge...te*-woord. En daarbovenop is het zo dat *gestalte* geen contenant is, een omhulsel waarbinnen zich een heleboel weetikwatjes bevinden.

Ook *gedaante* behoort niet tot HET GEBOEFTE, want net als *gestalte* is het een *de*-woord. Ook is *gedaante* geen *ge...te*-woord, want het is gevormd met het adjectief *gedaan* als voltooid deelwoord van *doen*. Bovendien, net als bij *gestalte*, ontbreekt elke collectiverende notie bij *gedaante*.

Tot slot *gehalte*, dat vanuit het Duitse *Gehalt* tot ons is gekomen en daar een afleiding was van het werkwoord *halten* (houden). Net als bij *gestalte* heeft het Nederlands er een uitgang *-te* van gemaakt. Dat *gehalte* een *het*-woord is, maakt het nog geen *ge...te*-woord; het 'voorvoegsel' *ge-* maakt immers ongescheiden deel uit van het geïmporteerde woord *Gehalt*. Wij hebben dus *gehalt* overgenomen, niet *halt*; in dat laatste geval zou het wel zijn veranderd in *houd* (denk aan *Salz*→*zout* en *kalt*→*koud* en vooral *Inhalt*→*inhoud*).

Maar er is ook een semantische reden waarom *gehalte* geen collectivum is, laat staan tot HET GEBOEFTE behoort: tot 1967 woog de Julianagulden 6½ gram en had die een zilveragehalte van 72%; hij was dus samengesteld uit 72 delen zilver (4,68 gram) en 28 delen koper (1,82 gram). Als we *gehalte* zouden opvatten als een collectivum en dus ook als contenant, dan zouden zich binnen dat omhulsel met het randschrift GOD ZIJ MET ONS een heleboel zilvertjes bevinden en een kleiner aantal kopertjes, aan de buitenzijde aangevuld met wat vettigheid van vingers die de munt hadden beduimd. Dat nu is een incorrecte voorstelling van zaken. De zilverdeeltjes waren de contenu die in de contenant 'guldenmunt' zaten. En toen de prijs van het zilver in die gulden meer waard dreigde te worden dan *f* 1,= heeft de *Koninklijke Nederlandse Munt* de gulden helemaal vernikkeld en werd het zilveragehalte dus gereduceerd tot 0%.

In mijn visie kun je wel een contenant hebben zonder contenu (een lege doos bijvoorbeeld), maar niet een contenu zonder contenant.

Kortom: *gehalte* is contenu (dat wat erin zit) en dus geen collectief (dat wat eromheen zit), *ge-* is geen prefix en *-te* is geen suffix in termen van HET GEBOEFTE, waartoe het woord dan ook niet behoort.

6. Afnemende frequentie, maar desondanks mogelijke nieuwvorming van HET GEBOEFTE

Er zijn minstens vier oorzaken aan te geven van de neergang van zowel het aantal leden van HET GEBOEFTE (types) als hun aantal voorkomens in teksten (tokens) in de loop der laatste eeuwen.

A. De invloed van buitenlandse talen (Italiaans: in het bank-/geld-/postwezen en in de muziek; nieuwe begrippen waarvoor geen Nederlandse equivalenten bestonden) leidde niet tot nieuwe elementen van HET GEBOEFTE. Er zaten ook weinig collectiva tussen, zo je wilt wel nogal wat geboeftes. Bovendien bevat HET GEBOEFTE geen woorden waarvan het stammorfeem een buitenlands leenwoord is.

Vanuit het Frans kwamen er wel woorden in het Nederlands terecht, vooral in de 19e eeuw, maar daarvoor gold min of meer hetzelfde. Het voorbeeld van *meubilair* dat *gemeubelte* verdrong, is niet zo sterk, want *meubilair* is geen Frans woord; dat zou *mobilier* of *meuble(s)* moeten zijn. In de *Dictionnaire de L'Académie française* 8e édition (1932-1935) vinden we:

MEUBLE, au singulier, signifie, dans un sens collectif, Toute la garniture d' un appartement, d' une chambre, d' un cabinet, etc., comme tapisseries, lits, sièges, etc., principalement lorsqu' elle est assortie pour les formes et pour les couleurs. *Il a un beau meuble de salon. Meuble de salle à manger. Meuble de tapisserie.*

Frans was destijds zo in de mode dat er Frans klinkende woorden ontstonden, een soort Nederfrans, met uitwassen van niet in het Frans voorkomende woorden met gelijke betekenis. Denk aan *automatiek*, dat zelf al een collectief is in de betekenis 'wand met luikjes waarvan je er na inworp van een kwartje eentje kunt opentrekken om zo een lauwe kroket (<Frans *croquette*) of slappe frikandel (<Waaals *fricadelle*) te kunnen bemachtigen'; de *distributeur automatique* voor dranken en versnaperingen vind je vandaag de dag in Frankrijk nog wel in openbare gelegenheden, maar de Nederlandse Febo-automatiek met snacks als kroketten en ballen gehakt dateert van veel eerder. Ook Nederfranse woorden als *blokkade* (Frans *blocage*), *lekkage* (het werkwoord *lequer* bestaat niet in het Frans), *broodboetiek* en *peuterette* zijn chique voorbeelden; de fantasievariant *gepeuterte* (een prima woord voor HET GEBOEFTE) zal het nimmer halen, al is het maar door de lage marketingwaarde en uitstraling van zo'n veel te oubollig woord met bovendien een wat negatieve bijmaak. Dan nog maar liever het Franse *crèche* of het Duits-Angelsaksische *Kindergarten* - ook al collectieven.

In verband met Franse leenwoorden in het Nederlands geeft het artikel van Nathan de Groot in de rubriek *De Speld in de Volkskrant* van 15 november 2012 voldoende stof tot nadenken. Ik geef dat artikel hier integraal weer, met toestemming van de copyrighthouder De Speld BV (www.speld.nl):

Nederlands abonnement Franse leenwoorden loopt af

Vanaf 2015 geen 'lingerie', 'polonaise' en 'bouillon' meer
15 november 2012 door [Nathan de Groot](#)

De Franse president Hollande eist dat Nederland alle leenwoorden retourneert vóór 2015. Indirecte aanleiding voor zijn cri de cœur is het 200-jarig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden, dat van 2013 tot 2015 zal worden gevierd.

In 1813 kwam een einde aan de Franse overheersing en werden diverse woorden en uitdrukkingen van Franse origine in bruikleen gegeven. De Nederlandse overheid heeft het abonnement jarenlang kunnen verlengen, maar na 200 jaar willen de Fransen hun woorden terugnemen.

Minister van Buitenlandse Zaken Frans Timmermans relateert de besognes over het dossier in zijn portefeuille. 'Dit idée-fixe van Frankrijk is geen ordinair verzoek, maar een logische maatregel in historisch perspectief.' Het gerucht dat ook voornamen op het spel staan is een farce, aldus Frans. Voor Cedric, Bernard en Louis wordt nu momenteel een soepele uitsterfconstructie bedacht.

Nederland heeft enige vraagtekens geplaatst bij de naam Hollande. Volgens oud-coureur en journalist Maarten Ducrot kan Nederland hierdoor bij de onderhandelingen sans rancune zijn wapenspreuk handhaven. Stef Blok (VVD) is op zijn qui-vive en meent dat er ook economische voordelen zitten aan de eis. Het onderzoeksbureau van zijn partij voorziet tot 2015 een significante stijging in de vraag naar cordon bleus, horloges en prostituees. Enfin, de overheid stelde in 2010 een commissie in om alternatieven te vinden voor alle Franse leenwoorden. Het huidige regeerakkoord van Rutte II zorgt echter voor onvoldoende budget om de gehele woordenschat te redden. Het CPB verwacht dat slechts 69% van alle Franse leenwoorden tijdig kan worden vervangen. Dat is goed nieuws voor alle cabaretiers, trottoirs en oeuvres.

Slecht nieuws voor parvenus en bon vivants, want vanaf 2015 zal Nederland het zonder lingerie, polonaise en bouillon moeten doen.

De Franse invloed is nog wel voorstelbaar in mogelijke woorden die beginnen met het van oorsprong collectiviserende, of beter gezegd het wat negatief geladen *ge-*, zoals *gechanteer*, *geflaneer*, *gekokketteer*, die op een gedurige herhaling wijzen (zie WNT, lemma *ge-* sub III,3). Hoogfrequent zijn die woorden niet, maar ze kunnen voorkomen. Ze behoren evenwel niet tot HET GEBOEFTE, omdat ze niet de bouw *ge...te* hebben; daarvan ken ik geen voorbeelden met een Frans woord tussen *ge-* en *-te*.

Ook vanuit het Duits en Engels ontstaan er geen woorden die we tot HET GEBOEFTE kunnen rekenen. De woorden *Gehalt* (→*gehalte*) en *Gestalt* (→*gestalte*) voldoen niet aan de vereiste woordvorm *ge...te*. Zie daarvoor de uitleg in het vorige hoofdstuk.

B. Vanaf midden 19^e eeuw zorgde de industrialisatie voor een groot aantal nieuwe woorden in de sectoren techniek en fabricage, maar toen bleek er al weinig animo meer te zijn om daarvoor nieuwe *ge...te*-woorden te gaan bedenken. De gegevens bij Van der Sijs 2001:171 lijken dat te onderschrijven.

C. Daarbij is het verder opmerkelijk dat er in de 19^e en 20^e eeuw in een aantal sectoren niet of nauwelijks *ge...te*-woorden zijn ontstaan, maar wel alternatieve collectieven, of veelal de meervoudsvorm van het stammorfeem. Dat komt voor in het Nederlands (*beenderen* voor *gebeente* of *bladeren* voor *gebladerte*), maar ook in andere talen. Zo wordt *geboomte* in het Italiaans vertaald als *alberi*, en in het Engels als *trees*; die talen kennen geen pendanten van het type *ge...te*.

- in het **dierenrijk** buiten de boerderij; dus geen **geviste*, **geroofdier*, **gewildte*, &c., maar we gebruiken nog wel *wild en gevogelte*, maar *gevogelte* valt binnen de pluimvee-sector, dus niet buiten de boerderij. Van Dale Online 2022 vermeldt het als 'pluimwild; vogels die genuttigd worden'.

- in de **gastronomie**: tafelgerei als *bestek*, *servies*, *couvert*; vaat, *afwas*; voedsel als *deegwaar*, *eetwaar*, *vleeswaar*, *specerijen*; hier dus geen (nieuwe) *ge...te* vormen als **gedeegte*, **geveeste*, **gespijste* of **gespecerijte*; hun stammorfemen zijn immers zelf al collectiva, en dus gelabeld als [+EXCL_3].

- in de **informatica**; dus geen **geschermtte*, **gechipte*, **gekabelte*, **getoetste*, **gemailte*, **geappte*, &c. Dat lijkt te maken te hebben met het feit dat we hier in hoofdzaak hebben te maken met uit het Engels afkomstige woorden, die niet de kern van een GEBOEFTE-woord lijken te kunnen vormen.

- in de **meteo**; dus geen **gewolkte*, **geneerslagte* &c.; in het MNW en het West-Vlaams bestaat nog (*on-*)*gewederte* en in het WNT komt nog wel *gewolkte* ('zwerk') voor, maar in het weerbericht hoor/lees je dat nooit meer.

- in de **speelgoedafdeling**; dus geen **gedobbelsteente*, **geknikkerte*, **geknuffelte*, **gepoppte*, **gepuzzelte*, **gerammelaarte*, &c.

- in de **sport**; dus geen **gebalte*, **gedoelte*, **gerackete*, **gespelerte*, &c.

- bij **stofnamen**; dus geen **gepvcte*, **gehoute*, **gelinnente*, **geplastictte*, &c.; twijfels heb ik bij *gesteente*, omdat *steen* wel degelijk een stofnaam is.

- in de **transportsector**; dus geen **gebuste*, **getreinte*, **gesnelwegte*, &c.

- bij **waterlopen/hydroniemen**; dus geen **gerivierde*, **gebeekte*, **gezeete*, &c.

D. Er zijn in de loop der tijd alternatieve collectiverende suffixen in gebruik gekomen die zoetjesaan pendanten in HET GEBOEFTE gingen verdringen. Een mogelijke oorzaak is dat *ge...te*-woorden, zoals hierboven aangestipt, soms wat oubollig werden gevonden en dan kregen andere collectiverende suffixen de overhand. Ik noem er een paar:

-sel: dat deed zich onder meer voor bij *gescoeite*, waarvoor wij nu *schoeisel* als collectief gebruiken, en bij *gesticte* voor ons huidige *stiksel*, *geweeftte* voor *weefsel*, en *geseilte* in de betekenis van 'het geheel van zeilen van een schip'; dat zijn dus inmiddels verdwenen GEBOEFTE-woorden. Vormen op *-sel* winnen het dus van vormen op *ge...te*: *het baksel*, *schoeisel*, *stiksel*, *weefsel*. Maar *het zeisel* bestaat (nog?) niet. In Van Dale Online 2022 blijkt *zeil* zelf ook al als collectief te kunnen worden opgevat: 'onder zeil gaan', 'met klein zeil varen', terwijl *het gezeilte* niet meer wordt gebruikt, en *het gebakte* heeft nooit bestaan. *Strooisel* (en *strooigoed*) zijn geen vervangers van *het gestrooite*. Mogelijk is Sinterklaas toch niet zo oud als wel wordt geopperd en zijn het nieuwere begrippen die in eerdere eeuwen niet voorkwamen, zoals dat bij diverse afwezige sectoren het geval is (informatica, meteo, speelgoed, transport; zie hierboven).

-goed: heeft op zich al een collectiverende betekenis: *snoepgoed*, *speelgoed*, *strooigoed*; dat suffix maakt daarmee **gesnoeptte*, **gespeelte* en **gestrooite* overbodig, alsmede ook *gedachtegoed*. Alle zijn het *het*-woorden.

-werk: *aardewerk*, *huiswerk*, *naaiwerk*, *uurwerk*, *vuurwerk* en vele andere. Om welke reden dan ook kregen en krijgen die de voorkeur boven **geaardete*, **gehuiste*, **genaaite*, **geuurte* en **gevuurte*.

-waar: *deegwaar*, *eetwaar*, *koopwaar*, *rookwaar*, *vleeswaar*. Daarbij is het opvallend dat hun meervoudsvormen ook in het hedendaags Nederlands frequent worden gebezigd, zeker in handelskringen (opschriften in supermarkten, advertenties, &c.). In mijn ogen betreft dat onnodige meervoudsvormen, dubbelop, want waar vleeswaren worden verkocht, verkoopt men vleeswaar, en waar vleeswaar te koop is, verkoopt men vleeswaren; *-waar* duidt al op een collectief, en van hun meervoud kun je er niet ééntje kopen.

-gerei (benodigdheden): deze woordvorm bestaat al sinds 1240. Het is een collectiverend suffix (*keukengerei, rookgerei, scheergerei, schrijfgerei* &c.) van woorden die geen concurrerende vorm in HET GEBOEFTE hebben als **gekeukente, *gerookte, *geschrijfte*. Naast *rookgerei* bestaat er nog wel het wat badinerende *rookgerief*; zie <https://www.vlaamswoordenboek.be/definities/127/geschiedenis> onder *gerief*. Van Dale Online 2022 vermeldt het woord ook met de toevoeging 'Belgisch'.

In heel wat woordenboeken en -lijsten is er statistisch materiaal te halen over (mogelijke) GEBOEFTE-woorden. Ik noem er een viertal:

Uit den Boogaart 1975 omvat 600.000 schriftelijke en 120.000 mondelinge lemmata (tokens) uit de periode 1969-1973. In 1981 is het corpus nog uitgebreid met het Renkema Corpus van 48.000 woorden met tekstfragmenten van correspondentie tussen de regering en de Staten-Generaal uit het parlementaire jaar 1975–1976. De alfabetisch geordende A-lijsten van het oorspronkelijke corpus uit 1975 bevatten ruim 80.000 woordvormen (types). Die bevatten wel een codering naar woordsoort, maar niet een betekenisomschrijving. Er bevinden zich 3.949 onder die beginnen met *ge-*. Het is welhaast ondoenlijk, en wellicht ook niet echt nodig, om uit die bijna 4.000 woordvormen precies die woorden te filteren die ook op *-te* eindigen, zeker als je bedenkt dat je daaruit vormen als *gekste* en *gemaakte* weer moet verwijderen en als je constateert dat woorden als *gekste* en *gezinsgrootte* er niet eens in zijn opgenomen. Ik streef immers niet naar de 'complete' inhoud van HET GEBOEFTE, slechts naar de beregeling ervan en naar het bespreken van eventueel betwistbare woorden erin. Om echter een indruk te geven: in het corpus dagbladen (cdbl) trof ik onder de 58.000 woorden (tokens) 1.846 woorden aan die beginnen met *ge-* (=3,18%), waarvan er slechts 60 eindigen op *-te* (=3,25% van die 1.846 woorden). Daarvan zijn er slechts 20 die eventueel in aanmerking zouden kunnen komen als lid van HET GEBOEFTE.

Nieuwborg 1978 omvat 192.000 woorden (gebaseerd op de *Dikke Van Dale*, maar dan zonder woordsoort- en genusvermelding). Daaronder bevinden zich 29 woorden die mogelijk tot HET GEBOEFTE behoren: het zijn, in retrograde volgorde, *geboefte, gebergte, geneugte, genugte, gedeelte, gevogelte, gevleugelte, gehemelte, gestoelte, geheuvelte, geraamte, gebloemte, gepluimte, geboomte, gedarmte, gewormte, gesteente, gedoente, geduinte, gewoonte, gestarnte, gesternte, gebladerte, gevederte, geweerte, gedierte, getimmerte, gebuurte* en *gemuurte*. Zij maken dus 0,01510% uit van de opgenomen woorden (de unieke types; niet van de in geëxcerpeerde teksten voorkomende tokens!)

Het **Corpus Hedendaags Nederlands** (CHN; stand per 2 december 2022, zie <https://portal.clarin.inl.nl/corpus-frontend-chn/chn-extern/static/stats/index.html>) bevat 1.140.077.940 tokens (dus niet de unieke types!). De woorden die mogelijk tot HET GEBOEFTE behoren en meer dan 250 keer zijn aangetroffen (oftewel meer dan 0,000024% van het corpus van ruim een miljard tokens uitmaken) in het Noord-Nederlands zijn *gedeelte, geraamte, gesteente, geraamte, geneugte, gebergte, gevogelte, gesternte, gehemelte, gebladerte, gebeente* en *geboefte*. In de lijst van het Vlaams-Nederlands liggen de cijfers iets anders, maar de verschillen zijn niet significant voor dit onderzoek. Zo komt er in Noord-Nederland kennelijk vaker *geboefte* voor (194x) dan in België (94x); ik heb dat verder niet willen analyseren.

Battus 2002 oppert een groot aantal nieuwe elementen van HET GEBOEFTE. Hij heeft gelijk, maar of hij dat ook krijgt, is nog maar de vraag. Voor zijn vermelde *het gebilte* zouden wij nu

liever *bilpartij* gebruiken; voor *het genaakte* hebben wij al *naaktvertoon*, *naturisme* of *naaktloperij*; bij zijn *het gekruiste*, dat hij omschrijft als 'het christendom', kan ik me niet zo veel collectiefs voorstellen, of het zou de verzameling van gekruisigden moeten zijn, maar daaraan lijkt weinig behoefte te bestaan, laat staan GEBOEFTE. Drie kruisen op Golgotha vind ik nogal weinig en bovendien compleet opsombaar, al is het best mogelijk dat Hugo Brandt Corstius zelf daarbij aan geboefte dacht.

De mogelijkheden van vorming van neologismen in het Nederlands zijn talrijk, maar weinig tot niet in zwang gekomen als het om GEBOEFTE-woorden gaat. Het is wel niet een erg aantrekkelijk voorbeeld, maar toen Sovjet-Russische en Amerikaanse legers de verlaten naziconcentratiekampen bezochten, waren zij diep geschokt toen ze daar stapels *geschoente*, *geknekelte* en *gekunstbeente* aantroffen. En meer in onze tijd nu: het moet maar eens uit zijn met al dat *geplofkipte* en *gestuntprijste*, en als we kwaliteit willen bieden, moeten we met origineel materiaal komen, en liever niet met al dat *gefakete* of *nageaapte*, en moeten we afzien van whatsappjes met al dat slecht geformuleerde en *geondoordachte* wat we daar tegenkomen.

Wellicht zou het de moeite zijn zicht te krijgen op het verloop door de eeuwen heen van niet alleen het aantal woorden van HET GEBOEFTE, maar ook op de frequentie in het dagelijkse gebruik van die woorden. Voor mondeling taalgebruik kunnen we uiteraard niet veel verder terug dan ±1900, voor schriftelijk taalgebruik vele eeuwen verder terug. Om tot een dergelijk betrouwbaar overzicht te komen, zowel voor het Nederlands en zijn vele dialecten, als ook voor het Fries en het Afrikaans, is echter een zeer complexe studie nodig die het bestek en de doelstelling van dit artikel verre overstijgt. Ik beperk me daarom tot de inschatting dat HET GEBOEFTE qua frequentie in het taalgebruik een neerwaartse tendens vertoont, zeker in de periode van ±1850 tot heden. Die inschatting correspondeert met het cijfermateriaal uit de frequentielijsten/corpora hierboven.

7. Enkele twijfelgevallen

In grote lijnen baseer ik mijn oordeel op het WNT (lemma *ge-*, sub III, 2), waar helder en uitgebreid staat vermeld:

(...) 2) In de betekenis *samen* dient *ge-* in de eerste plaats tot vorming van *verzamelwoorden* of *collectieven*, hetzij van personen, hetzij van zaken. De afleiding heeft plaats deels zonder, deels met suffix. (...)

Deze verzamelwoorden zijn van het onzijdig geslacht en worden gevormd van:

a) Namen van personen of verenigingen van personen: *geboefte* van *boef*; *gepeupel* van het vroegere *peupel*, fr. *peuple*. Over *gezin* zie bij dit woord.

b) Namen van dieren: *gedierte* van *dier*; *gevogelte* van *vogel*; *gewormte* van *worm*, enz.

c) Namen van verschillende voorwerpen, welke in menigte hetzij bijeen, hetzij in zekere verbinding met elkander worden aangetroffen: *gebergte* van *berg*; *gebloemte* van *bloem*; *geboomte* van *boom*; *gedarmte* van *darm*; *gesteente* van *steen*; *gesternte* van *stern*, thans *ster*; *gevederte* van *veder*. (...)

d) Namen van plaatselijke uitgebreidheden: *gehucht* van *hof*; *gewest*, voorheen *geweste*, van een vermoedelijk *west*, mhd. *wist*, woonplaats (van *wezen* in de oorspronkelijke bet. van *wonen*).

e) Namen van abstracte begrippen: *gedoente* van *doen* (znw.); *geslacht*, uit *geslachte*, van onl. *slahta*, geslacht; *getal*, mnl. *ghetalle*, van *tal*; *getij(de)* van *tijd*; *geluid van luid*, mnl. *luut*, hd. *laut*. Zie de Aanm. 1.

Aanm. 1. Eenige dezer verzamelwoorden hebben in verloop van tijd hunne collectieve beteekenis verloren en komen thans als concrete zaaknamen voor, vaak in beteekenis gelijkstaande met hunne grondwoorden: zoo is *gedeelte* synoniem met *deel*. Andere verschillen dermate van hunne grondwoorden, dat zij in het volksbewustzijn niet meer als collectieven van deze worden opgevat. (...)

Aanm. 2. Tot de collectieve namen van plaatselijke uitgebreidheden, als *gehucht*, *gewest*, rekene men niet *gebuurte*, daardit woord afgeleid is van *gebuur*, evenals *buurt(e)* van *buur*, door middel van het achtern. *-te*, dat vrouwelijke znw. vormt, welke eene abstracte beteekenis hebben, doch ten deele ook in collectieven zin worden opgevat: verg. *gemeente*, *gezindte*, en de wisseling van *-te* en *-schap* in *gebuurte* en *buurschap*.

Vervolgens verwijst het WNT bij een groot aantal woorden *ge...te* naar het hierboven geciteerde lemma *ge-*, sub III, 2 met in de vermelding:

met het voorv. *Ge-* in *collectieven* zin (III, 2) en het achtern. *-te*.

Ik conformeer me in principe aan die vermeldingen in het WNT, maar toch neemt dit niet weg dat het bij tal van *ge...te*-woorden nog steeds niet zonder meer duidelijk of zij wel of niet tot HET GEBOEFTE behoren en is diepgaander etymologisch, semantisch en morfologisch onderzoek vereist. Vaak doet zich die situatie voor als het stammorfeem tussen *ge-* en *-te* een genominaliseerde werkwoordsvorm is, waarbij de mogelijkheid bestaat dat *ge-* niet de collectivierende betekenis heeft, maar het prefix is van het voltooid deelwoord. Zie daarvoor het WNT (lemma *ge-* sub III, 4). Dit geldt bijvoorbeeld ook voor de etymologie van *gedachte* (van *denken?*), maar niet voor *gedeelte* (van het zelfstadij naamwoord *deel*, niet van het werkwoord *delen*).

Ook bestaat er de mogelijkheid dat het suffix *-te* oorspronkelijk *-de* was (denk aan *gevaerde* → *gevaerte*), dat om welke reden dan ook, fonetisch, dan wel naar analogie van vergelijkbare woorden, tot *-te* is geworden, maar dan is er strikt genomen van een echt *ge...te*-woord eigenlijk geen sprake. Het WNT, lemma *gevaarte*, meldt hierover:

(...) de zuivere vorm *gevaerde* ging dus reeds in de middeleeuwen over tot *gevaarte*, niet slechts naar het voorbeeld van woorden die met het voorv. *ge-* en het achtern. *-te* waren afgeleid, maar ook doordat nevens *varen* kon bestaan *gevaarte*, evenals b. v. *gedoente* nevens *doen*.

Zie hiervoor verder ook het WNT, lemma *-te* (VI).

Ik beperk me hier tot een toelichting bij de volgende twijfelgevallen die ik hierboven in het [110-woorden corpus](#) rood heb gemarkeerd, teneinde een gemotiveerde beslissing te kunnen nemen over het wel of niet tot HET GEBOEFTE behoren van die woorden:

— GEBANDTE

Je zou je kunnen voorstellen dat het Nederlands een collectief had voor het geheel van banden onder een auto of vliegtuig. Dat *gebandte* niet is ontstaan, is verklaarbaar. Zie daarvoor [hoofdstuk 6: Afnemende frequentie](#).

Opmerkelijk is dat het Frans wel over een dergelijk collectief beschikt: *pneu* betekent 'band', maar dat woord is door apocope de verkorte vorm van *pneumatique*, een taalverkorting waar het Frans dol op is: *info(rmation)*, *auto(mobile)*, *d'acc(ord)*, *télé(vision)*; ook in het Nederlands en Engels een niet onbekend verschijnsel. Welnu, *le pneumatique* heeft verschillende betekenissen, maar één daarvan is 'het gebandte', het geheel van banden. *Changer de pneumatique* betekent dus 'bandenwissel', ook al kan *le pneumatique* in het Frans ook worden gebruikt voor één enkele band.

— GEBANTE

Het woord *ban* wordt al eeuwenlang in diverse betekenissen gebruikt, waaronder 'rechtsgebied' van waaruit de betekenis is ontstaan van gebied buiten een stadskern die onder rechtsgezag van de stad bleef vallen.

Banne Buiksloot, ook wel kortweg "de Banne" of "Buikslooterbanne" genoemd, is een wijk in Amsterdam-Noord, die in de jaren 60 en jaren 70 van de 20^e eeuw werd aangelegd tussen de Buikslooterdijk en de gemeente Landsmeer.

"De Banne" was vanouds een van de zes bannen waarin het baljuwschap Waterland was verdeeld. Hiermee werd een bepaald gebied aangeduid waar een magistraat zijn gezag kon uitoefenen en recht kon spreken. Na de Bataafse Revolutie bleef het woord bestaan, maar het had toen alleen nog betrekking op de polder. Pas in 1936 zijn de Waterlandse bannen opgeheven. [bron: Wikipedia]

In feite had dus het collectieve woord *het (Waterlands) gebante* kunnen ontstaan ter benaming van de genoemde zes bannen, maar blijkbaar is dat nooit gebeurd. Verwar de bedoelde betekenis niet met de Amsterdamse *Banstraat* in Oud-Zuid, want die is vernoemd naar Joan Albert Ban (1597-1644), een Haarlemse componist (de Valeriusstraat komt erop uit, dus dan zit je in de componistenbuurt).

Voorts treffen we in het MNW onder het lemma *geban* het volgende aan:

GEBAN, znw. o. Ags. *geban*. Hetzelfde als *ban*; z. ald. 6). *De plaats, waaronder iemand ressorteert, waar hij thuis hoort.*

We herkennen in dat woord het Franse *banlieu*, waarmee nu een voorstad of buitenwijk wordt bedoeld. Ook daaruit had zich het collectief *gebante* kunnen vormen ter aanduiding van een groep plaatsen die onder de hoofdplaats ressorteren, maar de woordvorm *gebante* is bij mijn weten nergens opgetekend.

Zie verder hieronder bij **VOORGEBOURGTE/VOORGEBORCHTE** de uitleg over de plaatsnaam *Voorburg*.

— GEBOORTE / NAGEBOORTE

Het stammorfeem is *geboor* met suffix *-te* (zie [etymologie.nl](https://www.etymologie.nl) sub *geboorte*) en dus niet *boor*; *ge-* is dus noch prefix, noch, ingeval van *nageboorte*, infix. Zie ook Byrd 1961:103, lemma *birth*. Dat woord zou doen vermoeden dat *boor*, net als *birth*, een stammorfeem is, maar het Engelse *birth* is een inkorting van het Oud-Engelse (*ge-*)*byrd* en het is een leenwoord van het Oud-Noorse *byrþ(r)*. Dat geeft onvoldoende grond het Nederlandse *boor* ('voortbrenging') als stammorfeem aan te merken. Ik houd dus de representatie [na[geboor]te] aan, waarmee het woord niet tot HET GEBOEFTE behoort. Zie hiervoor ook Tálasi 2009:63. Overigens is het enkele feit dat *geboorte* en *nageboorte* geen *het*-woorden zijn al het sluitende bewijs dat deze woorden niet tot HET GEBOEFTE kunnen horen.

— GEDIEFTE

Dit woord komt niet voor in het MNW of WNT, noch bij Nieuwborg, e-WND, Etymologiebank, CHN, Van Dale 8^e 1961, Van Dale 12^e 1992 of Van Dale Online 2022.

Toch vinden we een viertal attestaties:

1. In Theun de Vries, *Moergrobben*, onderaan p.641 (zonder *genusaanduiding*): (https://www.dbnl.org/tekst/vla001196401_01/vla001196401_01_0075.php?q=gediefte#hl1)

(...) *de kerels keerden zich weer af, gediefte of pooiers, Melchior wist niet wat zij van hem gewild hadden, maar hij bleef staan en keek om zich.*

2. Op https://www.nieuwsblad.be/cnt/blmpo_20100507_001 (als *de*-woord):

Op 11 mei 1935 verschenen er al vlug gele affiches over 'De Stoutmoedige Gediefte'.

3. In Richard Head 1679. *Den Engelschen schelm (The English rogue)* (als *het*-woord):

(...) want den aldervermaerdsten en stoutsten Dief die ooit geweest is, en noch wesen mag, is, en word eens 's Maends ter Karre uit de Gevangenis gelost; van gelijken word Maendlijks het mindere Gediefte, dat door onervarentheid noch weinig gestolen heeft (...)

4. In Johan van Someren, *Beschryvinge van Batavia*, Nymegen 1657:123 (als *het*-woord)

*En Goden die de boert' gediefte vant,
En die de Luydt op ronde Toonen bant,
Wist vast te boeyen.*

Ik zie geen reden om het woord *gediefte* in de hierboven genoemde vindplaatsen 1, 3 en 4 niet te scharen onder HET GEBOEFTE, ongeacht of het in het hedendaags taalgebruik nog courant is; het voldoet aan alle kenmerken [+SQN_1 t/m 4] en draagt geen van de kenmerken [+EXCL_1 t/m 4]. Bij vindplaats 2 vermoed ik dat er *diefstal* wordt bedoeld.

— GEDOENTE

Voor zover nog in gebruik is *gedoente* vaak min of meer synoniem met het Nederlandse *gedoe*, *heisa*. Het woord staat niet vermeld in het CHN en is ook niet opgenomen in Uit den Boogaart 1975, maar wel in het WNT, in het *Woordenboek der Friese Taal* (WFT), bij De Bo 1873 en in Van Dale Online 2022.

Bas 2022, vermeldt het Afrikaanse woord in de collectieve betekenis 'dingen'. In het Friese WFT heeft *gedoente* vijf betekenissen, aangeduid als 'znw. m./v. & o.', waarnaast het Fries ook nog *gedoenteman* kent in de betekenis 'handelaar, neringdoende':

Gedoente (behalve in bet. 2 en 5).

1. (pejoratief:) gedoe, drukte, bezigheid.

2. in: *gedoente mei immen hawwe, meitsje*, contact, omgang met iem. hebben, zoeken, ook in het amoureuze.

3. organisatie, bedrijf, nering, zaak, vaak met inbegrip van gebouwen en grond.

4. (indiv. :) bedrijf in een toneelstuk. (*verouderd*). → bedriuw, útkomst.

5. menstruatie. (*verouderd*). → saak.

Van Dale Online 2022 correspondeert met de Friese betekenissen onder 1 en 3:

ge•doen•te

zelfstandig naamwoord • **het** • **g.mv.** 1 regionaal bedrijf, m.n. boerenbedrijf. 2 gedoe

Maar bij de tweede betekenis komt er opeens een collectiverende lezing naar voren, al is dat gekoppeld aan *gedoe*, sub 5, niet aan *gedoente*:

5 verzamelnaam; ironisch kinderen

• *'t is me een liefgedoetje*

vergelijk **gedoen**, **gedoente**

In mijn [110-woorden testcorpus](#) heb ik *gedoente* alleen opgenomen in de Nederlandse betekenis 'gedoe', corresponderend met de Friese betekenis 1 en eventueel 3.

Geen van de vermelde vijf betekenissen van het Friese *gedoente* en die in Van Dale Online 2022 correspondeert met de hieronder geciteerde, vrij uitzonderlijke Afrikaanse omschrijving:

gedoente *s.nw.* | [gedoentes](#) | [gedoentetje](#) | (*informeel*) woord in informele geselstaal soms gebruik om te verwys na iets wat nog nie 'n naam het nie, waarvan die spreker die naam nie ken nie, of waarvan hy/sy die naam vergeet het. [Bron: Woordeboek van Afrikaans Vandag]

In die betekenis gebruikten we het Nederlandse *ding* of *dinges*, te vergelyken met het Franse *machin* of *fourbi*. Omdat het verwijst naar iets/iemand waarvan de spreker het woord of de naam niet kent, en er dus geen specifieke invulling aan kan geven, is het niet als een collectief te kwalificeren, maar een interessante betekenisverschuiving is het wel.

— GEKLEDERTE

Op zich is dat een mogelijke woordvorm, ook binnen HET GEBOEFTE, maar het woord blijkt onnodig omdat al zeker in de 16^e eeuw *kleding* bestond en sinds de 18^e eeuw *kledij* als corresponderende collectiva. Een mooi voorbeeld dus van afnemende frequentie die hierboven in [hoofdstuk 6: Afnemende frequentie](#) al ter sprake kwam.

— GEPEUPELTE

Niet alleen is het stammorfeem *peupel* al collectiverend, het prefix *ge-* is dat ook. Zie daarvoor MNW onder *ge-* sub V. Om dezelfde reden, *volk* is al een collectief, is er aan **gevolkte* ook geen behoefte. Parallel aan *gekakel*, *gekerm*, *gejeremieer*, *geschreeuw*, *gedoe*, enz. bevat het bovendien een collectiverend prefix *ge-*. Denk ook aan de spreektaalvorm *gegloofd* dat aan het begin tweemaal *ge-* heeft staan: eerst collectiverend, dan ter vorming van het voltooid deelwoord (*gegeloofd* → *gegloofd*).

— GEVAARTE

Dit is een lastig te classificeren woord, vooral door de veelzijdige betekenissen en betekenisontwikkelingen. Wat de vorm betreft: Is *-te* een gesubstitueerd suffix van *gevaerde*? Is het stammorfeem een genominaliseerde vorm *vaar* van het werkwoord *varen* (reizen), dus [ge[vaar]te, of moeten we denken aan *gevaar*, dus [[gevaar]te]?

Wat de betekenis betreft: In het hedendaags Nederlands, alsmede in het Fries en het Afrikaans, wordt *gevaarte* nagenoeg uitsluitend gebruikt in de betekenis 'kolos'; het paard van Troje bijvoorbeeld, maar dan is het een uniek ding, geen collectief, ongeacht het feit dat het lijkt gevormd als een *ge...te*-woord. Alleen in de nog gebezigde (West-Vlaamse) betekenis 'reisgezelschap, gevolg' is het dat wel, en die betekenis was al eeuwenlang ook in gebruik. Omdat alom staat vermeld dat het woord in Noord-Nederland alleen nog wordt gebezigd in de niet-collectieve betekenis 'kolos', ging ik in meer zuidelijke richting zoeken.

Hans Janssen, een Boxmeerse oud-leerling van mij, inmiddels ook al boven de 60, is reeds tientallen jaren actief deelnemer aan de *Boxmeerse Vaart*, een soort *bedevaart*, een jaarlijkse religieuze processie/optocht die al 600 jaar bestaat. Hij vertelde mij dat noch bij hem, noch in de kring van Vaartgangers *gevaarte* in de betekenis '*processiegangers, stoet*' bekend was. Ook op de zeer uitgebreide en informatieve [website](#) van de Boxmeerse Vaart tref ik het collectieve woord niet aan. Dus maar nog wat meer in zuidwestelijke richting gezocht. Em. hoogleraar Willy Vandeweghe (Gent) liet mij onlangs desgevraagd weten: "*Over 'gevaarte' heb ik vanuit mijn dialectkennis (oostelijk West-Vlaams) niets te melden. Ik ken het daar niet*". Ten slotte heb ik mij nog iets zuidwestelijker gewend tot de *Akademie voor Nuuze Vlamsche Taele* ([anvt.org](#)) in Kassel/Steenbergen (Frans-Vlaanderen). Ook dat lijkt een dood spoor te wezen. Jean Paul Couché van de ANVT antwoordde mij: *Goen aevend Menheër. 'T is jaemer maer me en kennen dat woord nie. Hertelik.*

Kortheidshalve verwijs ik nog naar <https://etymologiebank.nl/trefwoord/gevaarte> en de vele en veelzijdige betekenissen die daar staan vermeld.

— GEVEERTE

Ik doel hier niet op *geveerte* als Stellingwerfse dialectvariant van *gevaarte* [bron: eWND, trefwoord *gevaarte*], en evenmin op een dialectische ingekorte vorm van *gevederte*, maar op de vermelding bij De Bo 1873:369 onder het trefwoord *gevaarte*: "*Niet te verwarren met geveerte*". Daar zitten nog wel wat haken en ogen aan. Hij noemt namelijk *gevaarte* een vrouwelijk woord, dus *de gevaarte*, en omschrijft dat als "*Iets dat ons gebeurt, ontmoeting, gevarenis, fr. aventure*". Denk bijvoorbeeld aan *-varen* in ons woord *wedervaren*. Dat wijkt dus af van de in het Nederlands gebruikelijke betekenis 'kolos', waarbij *gevaarte* bovendien onzijdig is, dus *het gevaarte*.

Van *geveerte* meldt hij op dezelfde pagina het volgende:

GEVEERTE, o., met zware ee. Getuig, getrek, toestel, allerlei gereedschap om iets te verrichten, fr. équipage, instruments, bagage, outils. Het geveerte van een trekpeerd (peerdentuig). Oorlogsgeveerte. Een jager, een visscher met zijn geveerte. De prins met geheel zijn geveerte (trein, nasleep, gevolg).

Die omschrijving wijst op een collectief woord *geveerte*. Vergelijk het met ons *tuigage*, eventueel ook bovenvermelde *vaartgangers*.

Wat de zaak nog complexer maakt, is dat De Bo, onder *geveerte*, als tweede betekenis vermeldt:

— Een gestel wiens gedaante bewondering, afkeer, scherts, vrees of verachting baart. Een zwart wolkgeveerte (*holl.* *gevaarte*). Die stoommachien is een aardig geveerte. Een groot geveerte van eenen berg. Een leelijk geveerte van een ventje. Ik zag daar van verre een geveerte naderen, en 't was een hooiwagen. Een oud geveerte van een huis. Wat een onfatsoenlijk geveerte is die stove (kachel) toch ?

En daarmee halen we met *geveerte* toch weer het paard van Troje in huis, of het Turfschip van Breda, want hij omschrijft *geveerte* met exact dezelfde twee betekenissen als die hierboven bij *gevaarte* staan vermeld, en daarmee zou het dus een dialectische variant van *gevaarte* zijn. Het door hem aangegeven verschil: *geveerte* is West-Vlaams, *gevaarte* is 'Hollands'. Met dat al blijft het een lastig woord.

— GEWOONTE

We kennen *het gewoonte* naast *de gewoonte*. Het MNW noemt *gewoonte* een vrouwelijk zn, maar vermeldt dan wel onderaan:

Aanm. — Heelu, bl. 338, vs. 320: „Si waenden .. met hem den hertoge onderdriven ende in haer ghewoonte bliven,” kan *gewoonte* beteekenen *gewone doen*, doch niet onmogelijk is het, dat het hier de oudere bet. *woonplaatsen* heeft. Is hier misschien ook een onzijdig (collectief) *gewoonte* bedoeld?

In het eerste geval echter neig ik ertoe te denken aan de morfologische bouw [[gewoon]te], waarmee *de gewoonte* niet tot HET GEBOEFTE kan behoren, ook al omdat het een *de*-woord is.

— GEZAMELTE

Niet bestaand woord, althans ik heb er geen enkele attestatie van kunnen vinden.

Toch is qua woordvorming en betekenis een perfect GEBOEFTE-woord. Afgeleid van het werkwoord *zamelen* (of *samelen*), dat wel in allerhande woordenboeken en woordenlijsten voorkomt, is het een collectief met de betekenis 'het geheel van bijeengebrachte zaken'. Dat kan zowel op een abstracte verzameling duiden (bijvoorbeeld *Les pensées* van Blaise Pascal uit 1670 of diverse bijengescreven memoires) als op een verzameling concrete zaken (archieff, gedichtenbundels, of een bak vol met schroefjes, spijkertjes, moertjes en ringetjes; in elk huis

wel aanwezig). Vreemd eigenlijk dat dit woord niet tot het Nederlandse taal(erf)goed is doorgedrongen. Misschien komt dat doordat we sinds de 16^e eeuw al het synonieme woord *verzameling* hebben.

— GEZILTE

In de betekenis 'alles wat zout is' ofwel ontstaan uit *zilt* als onzijdig zn, eindigend op *-t*, ofwel het wordt gelezen als een adjectief, dus zonder voorafgaand lidwoord *het*. *Zilt* als zn vindt nauwelijks ondersteuning in woordenboeken; daarin staat het alleen als adjectief opgenomen. In het eWND staat het echter wel als zn vermeld, en het CHN neemt het zn *zilt* maar liefst 149x op met het kenmerk (=Part Of Speech) 'NOU-C(gender=n,number=sg)', terwijl het daar in veruit de meeste gevallen evident als een adjectief had gemarkeerd moeten worden. Ik vermoed hier een foutieve codering van dat woord in het CHN; dat corpus ontstaat via geautomatiseerde algoritmen waardoor op een zo grote hoeveelheid materiaal coderingsfouten kunnen optreden.

— PREEKGESTOELTE / SPREEKGESTOELTE

(*s*)*preekstoel* is geen stammorfeem, maar een samenstelling van *preek* resp. *spreek* en *stoel*, en is daardoor doordringbaar door het infix *-ge-*, prefix van het stammorfeem *stoel*. Zie ook bij *voorgeborgte* hierna. Hoezeer er in het verleden ook enige collectiviteit in deze woorden besloten lag, in ons hedendaags taalgebruik slaan zij op unieke entiteiten en behoren zij dus niet meer tot HET GEBOEFTE, al viel het vroeger gebruikte *gestoelte* wel daaronder in de betekenis 'verzameling stoelen'. Ook al heeft een kerk meerdere preekstoelen, dan nog zul je met *preekgestoelte* niet 'het geheel van alle aanwezige preekstoelen' aanduiden.

— VOORGEBORCHTE/VOORGEBORGTE

net als bij de woorden *nageboorte*, (*s*)*preekgestoelte*, *bijgedachte*, *ongedierte*, *voorgebergte* en *zongerijpte* hebben we te maken met een woordvorm waarbij het eventuele prefix *ge-* niet aan het woordbegin staat, maar als tweede lettergreep optreedt. Dat op zich hoeft nog geen belemmering te zijn om tot HET GEBOEFTE te worden gerekend, maar het vraagt wel om speciale morfologische en etymologische aandacht. Het WNT vermeldt:

VOORGEBORCHT(E) — **VOORGEBORG(T)**, **VOORGEBURCHT** —, znw. onz., mv. *-(e)n*. Door de vele nevenvormen van *voorburcht* en de onder invloed van *voorboeg* ontstane mengvormen (zie die woorden) is de vorming wat onoverzichtelijk geworden. In principe is deze echter: van *voorborch* met het praefix *ge-* en het suffix *-te*. Mnl. *voregeborcht(e)*, *-geburcht(e)*, *-geborge*, *-gebuerge*, *-geboorch*.

Destijds had het woord *voorgeborchte* hoofdzakelijk de betekenis van 'voorstad, buitenwijk'. In Van Dale, 8^e druk 1961 staat nog 'voorburch' als eerste betekenis (geen meervoud), maar in de 12^e druk 1992 is die verdwenen en resteert de R.K.-betekenis 'limbus' (eveneens zonder meervoud) en in Van Dale Online 2022 staat het omschreven als

g.mv. (...) rooms-katholiek plaats waar de zielen van de rechtvaardigen van het Oude Verbond de komst van Christus afwachten.

Immers, het woord *voorgeborchte* dat wij nu in gebruik hebben, is een term uit de religieuze wereld ter aanduiding van een verblijfplaats voor overledenen die om welke reden dan ook (nog) niet hun laatste rustplaats hebben gevonden in hel, vagevuur of hemel, bijvoorbeeld wanneer het om een ongedoopt kind gaat of om iemand die is geboren in de periode vóór Christus. Dan dringt de vraag zich op waarom er dan wel een collectief zou bestaan als *het voorgeborchte*, terwijl **het gehelte* en **het gevagevuurte* niet bestaan, maar *het gehemelte* weer wel.

Het religieus-historische antwoord is simpel: in geen enkele religie is er sprake van meerdere vagevuren, en alleen in het Jäinisme kent men 7 hellen. Meervoudsvormen als *hellen* en *vagevuren* staan wel in de Woordenlijst Nederlandse Taal, maar in onze joods-christelijke wereld is er geen plaats voor meerdere hellen. In de Woordenlijst ontbreekt overigens, net als in Van Dale, de meervoudsvorm **voorgeborchtes/-n*. Daarvan is er kennelijk echt maar één, verwijst het naar één enkele entiteit, mist het dus kenmerk [+SQN_4], en alleen al op grond daarvan behoort *voorgeborchte* niet tot HET GEBOEFTE.

Wel kennen we de uitdrukking '*het (konink-)rijk der hemelen*' en '*in de zevende hemel zijn*', wat verwijst naar de zeven hemelen als een soort gebouw met zeven verdiepingen, de meest gelukzalige bovenaan, zoals dat bijvoorbeeld binnen het Jäinisme wordt gedacht en uitgebeeld. In de christelijke voorstelling worden de hemelen gerelateerd aan de luchtlagen, de sferen van onze dampkring, samen het gehemelte vormend, met de buitenste laag, de exosfeer, als de meest gelukzalige.

Overigens zien we in de christelijke wereld een verschil in de katholieke en protestante opvatting: waar het katholieke Onzevader spreekt van "*Onze Vader die in de hemel is/zijt*", heeft de protestante versie "*Onze Vader die in de hemelen zijt*", net als overigens de Vlaamse katholieke versie tot 2016. Over de exegese van "*de derde hemel*" in 2 Kor.12:2-4 doen uiteenlopende interpretaties de ronde, maar in elk geval wordt ook binnen het christendom het bestaan van meer dan één enkele hemel aangenomen. Voor *voorgeborgte* geldt dat niet.

Wat betreft de plaatsnaam *Voorburg*: de [plaatsengids](#) vermeldt:

Samenstelling van *burg* 'versterkte plaats, burcht' en de waternaam *Fore* of *Voor*, waarvoor zie [Veur](#).

Dit wordt ook bevestigd in De Vries 1958, onder **Voorburg**. Dan is er dus geen verband met het *voorgeborchte* of het Franse *faubourg*, noch met een variant op *voorstad*. De suggestie dat de plaatsnaam *Voorburg* toponymisch is te verklaren vanuit *voorstad* of *faubourg* berust hooguit op volksetymologie. Zie ook hierboven onder **GEBANTE**.

— ZONGERIJPTE

Het werkwoord **zonrijpen* bestaat niet, althans het komt niet voor in het *Corpus Hedendaags Nederlands*, in de *Woordenlijst Nederlandse Taal*, in de *Dikke Van Dale* of enig andere door mij geraadpleegde bron. *Zongerijpt(e)* komt wel voor, maar alleen als adjectief, waarbij ge-evident het voorvoegsel is ter vorming van het voltooid deelwoord van *rijpen*. Iets soortgelijks geldt voor *zongedroogd*. Zelf maak ik vaak *maangedroogde* tomaten, 's nachts een paar uur in de oven, maar dat is een nog niet geaccepteerd neologisme.

Argumenten genoeg om *zongerijpte* niet tot HET GEBOEFTE te rekenen.

Anderzijds is er een context voorstelbaar waarin een zin kan voorkomen als:

Op deze Siciliaanse tomatenkwekerij wordt het gave zongerijpte apart in kistjes bewaard voor de export, terwijl het aangetaste wordt verwerkt tot tomatenpuree.

Op grond daarvan kunnen we *zongerijpte* en *aangetaste* beschouwen als morfologisch mogelijke woorden met een collectieve notie. Het valt dan onder de reeks voorstelbare nieuwvormingen, zij het dat deze woorden ernstige concurrentie hebben van de gelijkkluidende adjectieven die al wel in het Nederlands taalgebruik gangbaar zijn.

Ik geef het woord het voordeel van de twijfel, ook al komt het meeste 'Siciliaanse' *zongerijpte* uit Turkije, waar het inderdaad op het land in de zon wordt gerijpt en gedroogd, maar dan naar

Italië wordt verscheept, en dan als een 'bell' Italia'-product gretig aftrek vindt in Europa. Net als de Griekse 'extra vergine' olijfolie uit Italië.

Laten we het er maar op houden dat in de commercie niet de waarheid, maar het *gefoezelte* hoogtij viert.

8. HET GEBOEFTE in het Afrikaans en het Fries

Afrikaans en Fries zijn weliswaar afzonderlijke talen, maar hun sterke lexicologische band met het Nederlands is evident, zowel historisch gezien als bij hedendaagse beschouwing. Ik beschouw het als een meerwaarde om contrastief de drie talen naast elkaar te leggen, ook als het over HET GEBOEFTE gaat.

Fries

In het *Woordenboek der Friese Taal (WFT)*, online gratis te raadplegen op (<https://ivdnt.org/woordenboeken/woordenboek-der-friese-taal/> en <https://taalmaterialen.ivdnt.org/download/pp-woordenboek-der-friese-taal-j/>) vinden we tien onzijdige substantieven met het omsluitend affix *ge...te*: *gebiente*, *geblomte*, *gedielte*, *gedierte*, *gedoente*, *gefaarte*, *gehalte*, *geramte*, *geseinte* (=gezantschap), *gestiente*. Acht daarvan zijn equivalenten van Nederlandse GEBOEFTE-woorden; overigens ontbreekt daarbij *het geboefte* zelf. Buwalda 1971:deel II,94 geeft alleen het Friese *it boevepak* als vertaling. Wat de twee overige woorden betreft: het Friese *gedoente* kwam in het vorige hoofdstuk al te sprake in [hoofdstuk 7: Twijfelgevallen](#) onder **GEDOENTE**.

En het Friese *geseinte* is in het Nederlands onbekend. Omdat het een *het*-woord wordt genoemd en het de Nederlandse vertaling *gezantschap* kent, neem ik aan dat het een collectief is. Buwalda 1971:deel I,140, vermeldt het (verouderde 19^e-eeuwse) woord niet, maar heeft wel *it gesantskip* als lemma opgenomen, ook een collectief. Ik zou *geseinte* niet tot HET GEBOEFTE willen rekenen omdat ik vermoed, ook het WNT onder *gezant* lezende, dat het de morfologische bouw heeft [[*gesein*]*te*], gelabeld dus met kenmerk [+EXCL_2].

In het *Frysk Hânwurdboek* (FHWB) geeft de zoekopdracht **ge*te** 21 treffers, waarbij *geboefte* en *geseinte* overigens ontbreken. Van die 21 zijn er 4 geen zelfstandig naamwoord, maar werkwoord; 11 zijn *de*-woorden, en van de overige 6 (*geberchte*, *gebiente*, *gedoente*, *gefaarte*, *gehalte*, *geraamte*) vermeldt het woordenboek alleen van *geberchte* dat het een <Hollanisme> is. De Friese betekenisomschrijvingen wijken niet af van die in het Nederlands, met wellicht een uitzondering van de eerst vermelde betekenis van het woord *gedoente*: <*ûngeunstich*> *ien of mear hannelingen dêr't men lêst of argewaasje fan hat*. ('<ongunstig> een of meerdere handelingen waaraan men zich stoort of ergert'). In die betekenis kunnen wij het als een collectief bestempelen, en dan ook als een woord dat tot HET GEBOEFTE behoort. Ik verwijz ook graag naar de uitgebreide boekbespreking van het FHWB en bijbehorende bespiegelingen door Marijke Mooijaart in *Trefwoord* 2009.

Wat zij over het Fries schrijft, geldt in mijn ogen mut.mut. ook voor het Afrikaans.

Afrikaans

Als we bedenken dat zo'n 350 jaar geleden het Nederlands, althans een gemengelde van hier te lande gesproken dialecten, voet aan wal zette in zuidelijk Afrika en zich daar ontwikkelde met

sterke invloeden van de multilinguale samenleving, dan is dat op zich al interessant genoeg voor historisch taalkundigen. Nog opmerkelijker is het dat de meeste Nederlands sprekenden minder moeite hebben met het lezen van teksten in het huidige Afrikaans dan met die in het naburige huidige Fries of Frans-Vlaams.

Er is de *Taalkommissie van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns* veel aan gelegen het Afrikaans als een belangrijke taal in Zuid-Afrika overeind te houden. In 1917 verscheen de eerste uitgave van de *Afrikaanse woordelys en spelreëls* (AWS), waarvan in 2017 de elfde uitgave verscheen, waarvan al in 2018 een derde druk uitkwam ("*met korreksies*") bij uitgeverij Pharos. Dit lijvige boekwerk met XXXIII+757 pagina's is uitermate gestructureerd opgezet en prettig hanteerbaar. Er is echter in het boek geen ruimte ingericht voor de deelverzameling HET GEBOEFTE.

Gelukkig is Pharos met zijn tijd meegegaan en kunnen we via het 'tuisblad' van <https://www.pharosaanlyn.co.za/tuis> (of desgewenst via de Engelse versie 'home' ervan: <https://www.pharosonline.co.za/home>) een schat van woordenboeken raadplegen, zowel eentalige als meertalige. Een 14-daags proefabonnement is gratis, daarna kun je voor slechts € 33,40 (inclusief bankprovisiekosten; nog minder dan de helft dus van de € 75 die je voor een jaarabonnement op de digitale Van Dale Online 2022 moet neertellen) een jaar lang bladeren, zoeken, selecteren in 19 woordenboeken, ook met jokers, dus zoeken op *ge*te* is mogelijk. Mij leverde dat 3.216 treffers op, welk enorm aantal ik door filteren drastisch wist te reduceren als opgenomen in het *Afrikaans-Engels/English-Afrikaans Dictionary, Verklarende Afrikaanse Woordeboek* en het *Woordeboek van Afrikaans vandag*.

Het zijn de volgende 36 woordvormen: *gebeente, gebergte, gebladerte, geboomte, geboorte, gebuurte, gedaante, gedagte, gedeelte, gedermtte, gedierte, gedoente, gehalte, gehemelte, gelofte, gelykte, gemeente, geneugte, geraamte, gesindte, gestalte, gestate, gesteente, gesternte, gestoelte* (collectief: *die ~ van die magtiges - the seats of the mighty*; maar ook niet-collectief: *sitplek, bank; sitgeleentheid*), *getimmerte, gevaarte, gevederte, gevleuelte, gevoelte, gevoëlte, gevogelte, gewente, geweste, gewoonte, gewraakte*.

Niet dat al deze woorden tot HET GEBOEFTE behoren, maar wel een lijst zonder evident irrelevante vormen als *geestesiekte, gehoorskerpte, geldboete, gesondheidsprodukte, &c.*

De voor mij meest frappante omschrijving in die lijst is *gedoente* in de betekenis 'dinges'. Zie daarvoor de behandeling in [hoofdstuk 7: Twijfelgevallen](#) onder **GEDOENTE**. In die betekenis hoort het echter niet tot HET GEBOEFTE.

Als het om aantallen gaat, moeten we ons wel twee aspecten realiseren, of we het nu hebben over Nederlands, Fries of Afrikaans. Het eerste is dat de meeste bronnen, woordenboeken of -lijsten, woordvormen opsommen die wel aangeven dat een bepaald woord (nog) bestaat, maar niet hoe vaak dat woord in het taalgebruik voorkomt. Op dat verschil tussen types en tokens heb ik in dit artikel al vaker gewezen. In enige mate zegt het *Corpus Hedendaags Nederlands* (CHN) iets over de frequentie van dat woord, namelijk door het aantal hits te vermelden (*gebeente* en *geboefte* scoren slechts ± 0,000025%, *gebergte* komt tot bijna 0,0001% van de geregistreerde woorden). Iets preciezer kunnen we terecht bij Uit den Boogaart 1975, maar diens frequentielijsten zijn bijna 50 jaar geleden gepubliceerd en moeten dus met enig voorbehoud worden gehanteerd.

Het Frequentiewoordenboek Nederlands van Carole Tiberius en Tanneke Schoonheim is veel recenter (2014), maar dat beperkt zich tot de top-5000 van de Nederlandse woorden, naar ik vermoed op grond van de getelde tokens, in hedendaagse geschreven en gesproken teksten voorkomend. Vergeleken bij de hierboven genoemde scores in het CHN mag je niet verwachten daarin veel leden van HET GEBOEFTE tegen te komen. Wellicht is de wat uitgebreidere bespreking van dit werk in [De Morgen](#) van 8 augustus 2014 verhelderend.

Daarmee raken we aan het tweede aspect: in hoeverre hebben vermeldingen alleen betrekking op het hedendaags taalgebruik en in hoeverre (ook) op historische vindplaatsen. Bronnen als het WNT, dat stopt bij ±1920, en De Bo 1873 zijn voor hedendaags taalgebruik minder interessant. Van de 25 woordenboeken die Pharos in de handel brengt kunnen we constateren dat zij alle eigentijdse woorden behandelen; wellicht maakt de *Taalkommissie* zich meer zorgen over de toekomst van het Afrikaans dan over het verleden ervan.

Exacte gegevens over het historisch verloop van de frequentie van woorden van HET GEBOEFTE in het taalgebruik zijn moeilijk te verkrijgen. Ik verwijs daarvoor korthedshalve naar de slotalinea hierboven van [hoofdstuk 6: Afnemende frequentie](#).

9. Eindlijsten van woorden die wel of juist niet in HET GEBOEFTE thuishoren

Als resultaat van het hele onderzoek presenteer ik twee lijsten, matrixen eigenlijk, om te voldoen aan de doelstelling in [hoofdstuk 1: Opzet en werkwijze](#).

Daarbij gebruik ik het [110-woordencorpus](#) in datzelfde hoofdstuk, een bewust gezamelte van woorden die evident in HET GEBOEFTE thuishoren, woorden waarvan de status betwistbaar of betwifelbaar is, en woorden die het zeker niet zullen halen.

In **Tabel-2** staan die 110 woorden alfabetisch gerangschikt. In de kolom 'waarde' daarnaast staat een getal dat ik heb verkregen door aan de kenmerken in de bovenste rij een waarde toe te kennen:

Een + achter een woord onder een van de kenmerken [+SQN] levert 10 punten op.

Een + achter een woord onder een van de kenmerken [-SQN] levert 1 punt op.

Een + achter een woord onder een van de kenmerken [+EXCL] levert -45 punten op.

Daarbij zij opgemerkt dat de volgorde der kenmerken binnen [+SQN], binnen [-SQN] en binnen [+EXCL] min of meer arbitrair is; aan [-SQN_2] is bijvoorbeeld dezelfde waarde toegekend als aan [-SQN_6]. Er is immers geen enkel argument waarom er binnen elke groep waardeverschillen zouden optreden, mede doordat er binnen elke groep zowel morfologische, dus vormelijke eigenschappen staan vermeld als semantische eigenschappen. Daartussen bestaat geen hiërarchie. Dat verklaart dat de toekenning van hetzelfde puntenaantal binnen elk van de drie groepen van kenmerken. Daarnaast mogen de waarden 10, 1 en -45 dan wel even mistig lijken als die bij tennis (15, 15 all; 30, 30 all; 40, deuce) proefondervindelijk merkte ik dat de hier gepraktijkte 10, 1, -45 goed werkend was om in **Tabel-3a** en **-3b** een goed waarneembare cesuur in beeld te krijgen.

In die **Tabel-3** staan dezelfde woorden met dezelfde toegekende plusjes, maar dan gesorteerd op 'waarde' in de tweede kolom, en bij gelijke waarde alfabetisch op de eerste kolom; mede daardoor staat *geboefte* ook niet bovenaan.

Uit die tabel wordt snel duidelijk dat de cesuur ligt tussen de waarden 42 en 35. Alle woorden met een waarde van ≥ 42 horen tot HET GEBOEFTE; alle woorden met een waarde ≤ 35 vallen buiten de boot. Door de al dan niet toegekende plusjes is inzichtelijk waarom dat zo is.

Het is natuurlijk niet verrassend dat de 82 woorden die binnen HET GEBOEFTE vallen allemaal gekenmerkt zijn met 4 plusjes in de kolommen [+SQN], wat immers staat voor *sine qua non*, en dat bij de 28 afvallers een of meer plusjes in de [+SQN]-kolommen ontbreken. Je zou kunnen zeggen dat alle andere kolommen rechts daarvan dan ook overbodig zijn. Maar ik streefde niet naar de minimale set regels om de toegang tot HET GEBOEFTE te beregelen, maar naar zo veel mogelijk regels. Dat het stammorfeem van *gepeupelte* tweelettergrepig is (plusje bij [-SQN_2]) en bij *gevolkte* eenlettergrepig (plusje bij [-SQN_1]) maakt voor de waardetoekenning niets uit. Dan zou ik dus ook de hele kolom [-SQN_2] eruit kunnen laten, want als bij een woord [-SQN_1] geen plusje heeft, is het stammorfeem dus niet eenlettergrepig. Maar dan hebben we een probleem bij *gekke*, dat in feite helemaal geen stammorfeem tussen *ge-* en *-te* heeft, alsmede bij nog een paar andere woorden.

Evenmin is het verrassend dat alle woorden die een of meer plusjes hebben in de kolommen onder [+EXCL] onder de streep terechtkomen, maar wat daarbij wel opvalt, is dat er vier woorden onder de streep zijn met geen enkel plusje onder [+EXCL]: *preekgestoelte*, *spreekgestoelte*, *voorgeborgte* en het Afrikaanse *gedoente* ('dinges'). Zij hebben het louter daarom niet gered doordat zij geen collectief uitdrukken en dus geen plusje hebben bij [+SQN_4]. Dat is alles, maar het is afdoende. Hooguit kun je stellen dat die woorden 'er minder niet bijhoren' dan de woorden die nog lager scoren en dus eerder als 'twijfelgeval' kunnen worden beschouwd.

Met de 16 gehanteerde kenmerken is het naar mijn overtuiging mogelijk van alle 110 woorden de 'status', zowel hun vormelijke als semantische eigenschappen, in kaart te brengen. En bovendien: ieder die een 111^e *ge...te*-woord bedenkt, kan eenvoudig zelf de passende plusjes zetten, de waarde berekenen en weten of dat woord gemotiveerd tot HET GEBOEFTE behoort of juist niet, en waarom wel/niet. Probeer het maar eens uit met het niet bestaande *gemengelte*; dat gaat uitkomen op een waarde 42, met niet toevallig exact dezelfde kenmerken als het evenmin bestaande woord *gezamelte*.

Een voorbehoud rond kenmerk [-SQN_7]: van woorden als *gemengelte* en *gezamelte*, maar ook *geboorte* en *gedaante* is het niet vanzelfsprekend of die concreet of abstract moeten heten, of ze kunnen het beide zijn: je kunt abstracte ideeën verzamelen, maar ook concrete postzegels. Min of meer arbitrair heb ik in dergelijke gevallen geen plusje gezet bij [-SQN_7]. Voor de eindrangschikking maakt het geen wezenlijk verschil.

TABEL-2a	waarde	[+SQN_1]	[+SQN_2]	[+SQN_3]	[+SQN_4]	[-SQN_1]	[-SQN_2]	[-SQN_3]	[-SQN_4]	[-SQN_5]	[-SQN_6]	[-SQN_7]	[-SQN_8]	[+EXCL_1]	[+EXCL_2]	[+EXCL_3]	[+EXCL_4]
gebaerte/geberte	-65	+			+	+								+	+		
gebandte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gebante	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gebedsruimte	-40							+	+			+	+	+			
gebeente/gebeënste/gebinte	46	+	+	+	+	+		+	+			+	+	+			
gebefte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gebergte	46	+	+	+	+	+		+	+			+	+	+			
gebestrate	-1	+	+	+	+				+	+		+	+				+
geburte	-75				+	+		+	+			+	+	+	+		
gebilte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gebinte	47	+	+	+	+	+		+	+	+		+	+	+			
gebladerte/geblaarte	46	+	+	+	+		+	+	+			+	+	+			
gebloemte	46	+	+	+	+	+		+	+			+	+	+			
geboefte	46	+	+	+	+	+		+	+			+	+	+			
geboekte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
geboerte	46	+	+	+	+	+		+	+			+	+	+			
geboogte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
geboomte	46	+	+	+	+	+		+	+			+	+	+			
geboorte	-85					+		+	+			+	+	+	+		
gebuike	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gebulte	46	+	+	+	+	+		+	+	+		+	+				
gebuste	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gebuurte	-19			+	+	+		+	+			+	+	+	+		
gechipte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gedaante	-41					+			+			+	+	+	+		
gedachte	-32			+		+			+			+	+	+	+		
gedakte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gedarmte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gedeelte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gediepte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gedierte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gedoente (<i>dinges</i>)	33	+	+	+		+			+			+					
gedoente (<i>gedoe</i>)	43	+	+	+	+	+			+			+					
geduinte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gefietste	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gefilete	45	+	+	+	+		+	+	+			+	+				
gehaarte (<i>haardos, beharing</i>)	-10	+	+	+		+		+	+			+	+			+	
gehalte	-30	+				+			+	+		+	+	+	+		
gehemelte	46	+	+	+	+		+	+	+			+	+	+			
geheuvelte	45	+	+	+	+		+	+	+			+	+				
gehugte/gehuchte/gehofte	45	+	+	+	+	+		+	+	+		+					
geklederte	45	+	+	+	+		+	+	+			+	+				
geklofte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
geknekelte	45	+	+	+	+		+	+	+			+	+				
gekuiste	44	+	+	+	+	+			+			+	+				
gekte	-43											+	+	+			
gekunstbeente	44	+	+	+	+			+	+			+	+				
gelaagte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gelofte	-12		+	+	+				+			+	+	+			
geluchte	46	+	+	+	+	+		+	+	+		+	+				
gemeente	-85					+		+	+			+	+	+	+		
gemuurte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
genaakte	46	+	+	+	+	+		+	+	+		+	+				
genachte	45	+	+	+	+	+		+	+	+		+	+				

TABEL-2b	waarde	[+SQN_1]	[+SQN_2]	[+SQN_3]	[+SQN_4]	[-SQN_1]	[-SQN_2]	[-SQN_3]	[-SQN_4]	[-SQN_5]	[-SQN_6]	[-SQN_7]	[-SQN_8]	[+EXCL_1]	[+EXCL_2]	[+EXCL_3]	[+EXCL_4]
geneugte/genugte/genuchte	-85					+		+	+		+		+	+	+		
gepeupelte	-10	+	+	+			+	+	+		+	+				+	
geplaveite	43	+	+	+	+				+		+	+					
geplavuiste	44	+	+	+	+			+	+		+	+					
gepluimte	46	+	+	+	+	+		+	+		+	+	+				
gepoederte	45	+	+	+	+		+	+	+		+	+					
gepvcte	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
geraamte/geremte	46	+	+	+	+	+		+	+		+	+	+				
geraderte	45	+	+	+	+		+	+	+		+	+					
gerankte	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
geschavuite	45	+	+	+	+			+	+	+	+	+					
geschermt	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
geschoeite	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
geschoente	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
geschoete	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
gestalte	-84					+		+	+	+		+	+	+	+		
gestarnte/gesternte	46	+	+	+	+	+		+	+		+	+	+				
gesteente	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
gestoelte	46	+	+	+	+	+		+	+		+	+	+				
getakte	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
getegelte	45	+	+	+	+		+	+	+		+	+					
getimmerte	45	+	+	+	+		+		+		+	+	+				
getwijgte	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
getypte	44	+	+	+	+	+			+		+	+					
gevaarte (kolos)	-10	+	+	+		+		+	+			+	+		+		
gevaarte (reisgezelschap)	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
gevederte	46	+	+	+	+		+	+	+		+	+	+				
geveerte (tuigage)	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
geveugelte	45	+	+	+	+		+	+	+		+	+					
gevogelte	46	+	+	+	+		+	+	+		+	+	+				
gevolkte	-10	+	+	+		+		+	+		+	+				+	
gewederte/geweërte	44	+	+	+	+		+	+	+		+						
geweeft	44	+	+	+	+	+			+		+	+					
gewente	-85					+		+	+		+		+	+	+		
gewielte	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
gewildte	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
gewolkte	46	+	+	+	+	+		+	+		+	+	+				
gewoonte (de ~)	-86					+		+	+				+	+	+		
gewoonte (het ~)	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
gewormte	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
gezaagte	44	+	+	+	+	+			+		+	+					
gezaalte	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
gezamelte	42	+	+	+	+		+		+								
gezeilte	45	+	+	+	+	+		+	+		+	+					
gezenuwte	44	+	+	+	+			+	+		+	+					
gezilte	43	+	+	+	+			+	+	+							
gezindte	-85					+		+	+		+		+	+	+		
gezinte (huisgezin, W-Vlaams)	-21	+			+	+		+	+		+			+	+		
nageboorte	-87					+		+					+	+	+		
ongedierte	45	+	+	+	+	+		+			+	+	+				
ongewoonte	-88					+		+						+	+		
preekgestoelte	35	+	+	+		+		+			+	+	+				
spreekgestoelte	35	+	+	+		+		+			+	+	+				
voorgebergte	45	+	+	+	+	+		+			+	+	+				
voorgeborchte/voorgeborgte	35	+	+	+		+		+			+	+	+				
zongerijpte	43	+	+	+	+	+					+	+					

TABEL-3a	waarde	[+SQN_1]	[+SQN_2]	[+SQN_3]	[+SQN_4]	[-SQN_1]	[-SQN_2]	[-SQN_3]	[-SQN_4]	[-SQN_5]	[-SQN_6]	[-SQN_7]	[-SQN_8]	[+EXC_1]	[+EXC_2]	[+EXC_3]	[+EXC_4]
gebinte	47	+	+	+	+		+										
gebeente/gebeënste/gebinte	46	+	+	+	+	+											
gebergte	46	+	+	+	+	+											
gebladerte/geblaarte	46	+	+	+	+		+	+	+								
gebloemte	46	+	+	+	+	+		+	+								
geboefte	46	+	+	+	+	+		+	+								
geboorte	46	+	+	+	+	+		+	+								
geboomte	46	+	+	+	+	+		+	+								
gebulte	46	+	+	+	+	+		+	+	+							
gehemelte	46	+	+	+	+		+	+	+								
geluchte	46	+	+	+	+	+		+	+	+							
genaakte	46	+	+	+	+		+	+	+	+							
gepluimte	46	+	+	+	+	+		+	+								
geraamte/geremte	46	+	+	+	+	+		+	+								
gestarnte/gesternte	46	+	+	+	+	+		+	+								
gestoelte	46	+	+	+	+	+		+	+								
gevederte	46	+	+	+	+		+	+	+								
gevogelte	46	+	+	+	+		+	+	+								
gewolkte	46	+	+	+	+	+		+	+								
gebandte	45	+	+	+	+	+		+	+								
gebante	45	+	+	+	+	+		+	+								
gebefte	45	+	+	+	+	+		+	+								
gebilte	45	+	+	+	+	+		+	+								
geboekte	45	+	+	+	+	+		+	+								
geboogte	45	+	+	+	+	+		+	+								
gebuike	45	+	+	+	+	+		+	+								
gebuste	45	+	+	+	+	+		+	+								
gechipte	45	+	+	+	+	+		+	+								
gedakte	45	+	+	+	+	+		+	+								
gedarmte	45	+	+	+	+	+		+	+								
gedeelte	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
gediepte	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
gedierte	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
geduinte	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
gefietste	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
gefilete	45	+	+	+	+		+	+	+					+	+		
geheuvelte	45	+	+	+	+		+	+	+					+	+		
gehugte/gehuchte/gehofte	45	+	+	+	+	+		+	+	+				+			
geklederte	45	+	+	+	+		+	+	+					+	+		
geklofte	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
geknelte	45	+	+	+	+		+	+	+					+	+		
gelaagte	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
gemuurte	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
genachte	45	+	+	+	+	+		+	+	+				+			
gepoederte	45	+	+	+	+		+	+	+					+	+		
gepvcte	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
geraderte	45	+	+	+	+		+	+	+					+	+		
gerankte	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
geschavuite	45	+	+	+	+			+	+	+				+	+		
geschermt	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
geschoeite	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
geschoente	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
geschoete	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
gesteente	45	+	+	+	+	+		+	+					+	+		

TABEL-3b	waarde	[+SQN_1]	[+SQN_2]	[+SQN_3]	[+SQN_4]	[-SQN_1]	[-SQN_2]	[-SQN_3]	[-SQN_4]	[-SQN_5]	[-SQN_6]	[-SQN_7]	[-SQN_8]	[+EXC_1]	[+EXC_2]	[+EXC_3]	[+EXC_4]
getakte	45	+	+	+	+	+											
getegelte	45	+	+	+	+		+	+	+								
getimmerte	45	+	+	+	+		+		+			+	+	+			
getwijgte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gevaarte (<i>reisgezelschap</i>)	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
geveerte (<i>tuigage</i>)	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gevleugelte	45	+	+	+	+		+	+	+			+	+				
gewielte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gewildte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gewoonte (<i>het ~</i>)	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gewormte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gezaalte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
gezeilte	45	+	+	+	+	+		+	+			+	+				
ongedierte	45	+	+	+	+	+		+				+	+	+			
voorgebergte	45	+	+	+	+	+		+				+	+	+			
gekruiste	44	+	+	+	+	+			+			+	+				
gekunstbeente	44	+	+	+	+			+	+			+	+				
geplavuiste	44	+	+	+	+			+	+			+	+				
getypte	44	+	+	+	+	+			+			+	+				
gewederte/geweërte	44	+	+	+	+		+	+	+			+					
geweefte	44	+	+	+	+	+			+			+	+				
gezaagte	44	+	+	+	+	+			+			+	+				
gezenuwte	44	+	+	+	+			+	+			+	+				
gedoente (<i>gedoe</i>)	43	+	+	+	+	+			+			+					
geplaveite	43	+	+	+	+				+			+	+				
gezilte	43	+	+	+	+			+	+	+							
zongerijpte	43	+	+	+	+	+						+	+				
gezamelte	42	+	+	+	+		+		+								
preekgestoelte	35	+	+	+		+		+				+	+	+			
spreekgestoelte	35	+	+	+		+		+				+	+	+			
voorgeborchte/voorgeborgte	35	+	+	+		+		+				+	+	+			
gedoente (<i>dinges</i>)	33	+	+	+		+			+			+					
gebestrate	-1	+	+	+	+				+	+		+	+				+
gehaarte (<i>haardos, beharing</i>)	-10	+	+	+		+		+	+			+	+			+	
gepeupelte	-10	+	+	+			+	+	+			+	+			+	
gevaarte (<i>kolos</i>)	-10	+	+	+		+		+	+			+	+		+		
gevolkte	-10	+	+	+		+		+	+			+	+			+	
gelofte	-12		+	+	+				+			+	+	+			
gebuurte	-19			+	+	+		+	+			+	+	+	+		
gezinte (<i>huisgezin</i> , W-Vlaams)	-21	+			+	+		+	+			+			+		
gehalte	-30	+				+			+	+		+	+		+		
gedachte	-32			+		+			+				+	+			
gebedsruimte	-40							+	+			+	+	+	+		
gedaante	-41					+			+			+	+	+	+		
gekte	-43											+	+	+			
gebaarte/geberte	-65	+			+	+		+	+			+	+		+	+	
gebeurte	-75				+	+		+	+			+	+		+	+	
gestalte	-84					+		+	+	+		+	+		+	+	
geboorte	-85					+		+	+			+	+		+	+	
gemeente	-85					+		+	+			+	+		+	+	
geneugte/genugte/genuchte	-85					+		+	+			+	+		+	+	
gewente	-85					+		+	+			+	+		+	+	
gezindte	-85					+		+	+			+	+		+	+	
gewoonte (<i>de ~</i>)	-86					+		+	+				+	+	+		
nageboorte	-87					+		+					+	+	+		
ongewoonte	-88					+		+						+	+		

10. Tot slot

HET GEBOEFTE maakt moeilijke tijden door. Veel van zijn leden zijn inmiddels vertrokken, niet meer in zwang, of hooguit in lokale dialecten nog gangbaar. Dat geldt voor het Nederlands van Duinkerken tot Delfzijl, voor het Afrikaans en voor het Fries.

Binnen de taalwetenschap zijn er ook maar weinigen die zich een blik achter de tralies willen gunnen waar het geboefte in verzekerde bewaring vertoeft.

Het mag een mirakel heten dat desondanks het woord *geboefte* zich in het woordveld 'lieden van lager allooi' heeft weten te handhaven als enige *ge...te*-woord te midden van zo vele min of meer concurrerende collectiverende woorden in het Nederlands die geen van alle tot HET GEBOEFTE behoren. Bijna alle dateren van vóór 1900. De lijst is niet uitputtend:

canaille (16^e eeuw, <Frans)

gajes (begin 19^e, <bargoens/Jiddisch)

gebroed (16^e, <Duits)

gepeupel (16^e, <Frans/Latijn)

gespuis (begin 16^e, inheems)

geteisem (begin 20^e, <bargoens/Jiddisch)

grauw (16^e, inheems)

heffe des volks (13^e, <Duits)

janhagel (17^e, <Duits)

jan met de pet (20^e ?, inheems)

klootjesvolk (17^e, inheems)

rapaille (15^e eeuw, <Oudfrans)

schorem (19^e, <Jiddisch)

schorriemorrie (17^e, <Duits?)

schuim der natie (? , inheems)

tuig van de richel (? , inheems)

uitschot (19^e, inheems)

uitvaagsel (17^e, inheems)

Het is met *geboefte* net als met onkruid: het vergaat niet.

Dat laat onverlet dat ik allen die mij bij dit artikel hebben geassisteerd graag voor hun bijdragen wil bedanken. Met name wil ik em. prof. Geert Booij noemen, dr. Zsófia Tálasi en dr. Jimmy van Rijt voor hun uitgebreide en zinvolle commentaren en suggesties, die ik, collectief, als *het gebeterte* kan bestempelen.

December 2022

Rosoy-sur-Amance

Nard Loonen

11. Geraadpleegde literatuur

ANVTVF, 2018. Den grooten woordenboek van 't West-Vlamsch in Frankryk. Version numérique: Akademie voor nuuze Vlaemsche Taele.

Online raadpleegbaar op

<https://anvt.org/fr/documents-mainmenu-5/dictionnaire-1/371-woordenboek-anvt-vlamsch-fransch/file>

AWS, 2018. Afrikaanse woordelys en spelreëls. Elfde uitgawe, derde druk 2018. Kaapstad: Pharos woordeboeke. ISBN 9781868902071.

Bas, Marcel, 2022. Online Afrikaans-Nederlands woordenboek [wordt voortdurend bijgewerkt].

Online raadpleegbaar op <http://www.roepstem.net/snaaks.html>; ook in PDF-vorm beschikbaar.

Battus, 2002. Opperlans! : Taal- & letterkunde. Amsterdam: Querido, ISBN 9021454335.

Boogaart: zie **Uit den Boogaart**.

Booij, Geert & Santen, Ariane van, 1998. Morfologie : De woordstructuur van het Nederlands. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Buwalda, H.S. e.a. (samenst.), 1971. Frysk Wurdboek : foarste diel Frysk-Nederlansk, twadde diel Nederlansk-Frysk. Boalsert: A.J. Osinga. ISBN 90 6066 212 1. [reeks Fryske Akademy nr. 75/122]

De Bo, L.L. (bew.), 1873. West-Vlaamsch Idioticon. Brugge: Edward Gailliard & Comp.

Online raadpleegbaar op https://www.dbnl.org/tekst/bo_001west01_01/

E-ANS, 2021-. Electronische Algemene Nederlandse Spraakkunst. Versie 3.1.

Daarin met name <https://e-ans.ivdnt.org/topics/pid/topic-19118250595479400>; tekst is bijgewerkt in juni 2022.

Eindhoven-corpus, 2014. Gepubliceerd door het Instituut voor de Nederlandse Taal. VU-versie 2.0.1.

Online raadpleegbaar op <https://taalmaterialen.ivdnt.org/download/tstc-eindhoven-corpus/>

Endt, Enno & Lieneke Frerichs, 1972. Bargoens Woordenboek. Amsterdam: Erven Thomas Rap. ISBN 9060050606.

ENW, 2003-2009. Etymologisch woordenboek van het Nederlands. 4 delen. Amsterdam: Amsterdam University Press. ISBN 978-90-8964-184-7.

Webeditie beschikbaar voor licentiehouders.

Zie ook https://etymologiebank.nl/pdf/2009_Voorwerk_EWN.pdf

eWND, 2015. Nicoline van der Sijs, Instituut voor de Nederlandse taal (projectleiding). De elektronische Woordenbank van de Nederlandse Dialecten.

Online raadpleegbaar op ewnd.ivdnt.org

FHWB, 2008. Frysk Hânwurdboek. Redactie P. Duijff, F.J. van der Kuip, R. de Haan, H. Sijens. Ljouwert: Afûk/Fryske Akademy. ISBN 978-90-6273-790-1.

Online te installeren en raadpleegbaar op <https://frysker.nl/downloads>

Zie ook de bespreking van Marijke Mooijaart in Tijdschrift *Trefwoord*, 2009.

Franck, Johannes 1910. Mittelniederländische Grammatik : mit Lesestücken und Glossar. Zweite neubearbeitete Auflage. Leipzig: Chr. Herm. Tauchnitz.

Daarin op p.279-280: *gheboorte, ghebuerte, ghedichte, gherechte, gherochte, ghesate, gheslachte, ghevechte, ghewoente*.

Franck [Johannes]: zie ook **Wijk, N. van**.

GLOT, 1986. Jaargang 9, nr. 1/2. Dordrecht: Foris Publications, september 1986. ISSN 0166-5790.

Met name p.105-109.

Haas, Wim de & Trommelen, Mieke, 1993. Morfologisch handboek van het Nederlands. Een overzicht van de woordvorming. 's-Gravenhage: Sdu Uitgeverij.

Met name p.256.

Hertog C.H. den, 1903. Nederlandsche Spraakkunst: Handleiding ten dienste van aanstaande (taal)onderwijzers. 1^e stuk. De leer van den enkelvoudigen zin. Tweede druk. Amsterdam: W. Versluys.

Kiliaan, Cornelis 1599. Etymologicvm Tevtonicæ Linguae sive Dictionarivm (...). Facsimile herdruk met inleiding door C. Kruyskamp. Amsterdam: Adolf M. Hakkert 1972.

Kloeke, G.G., 1962. "Seer schoone Spreekwoorden / oft Prouerbia (in Franse en Vlaamse taal) in 1549 te Antwerpen verschenen. Assen: Van Gorcum & comp N.V.

Daarin op p.59: *genoechte, geruchte, geschrifte, gevechte*.

Klooster, Wim, 2001. Grammatica van het hedendaags Nederlands: Een volledig overzicht. Den Haag: Sdu Uitgevers. ISBN 9012090245.

Liekens, Anthony, 2008. Het Vlaams Woordenboek.

Online raadpleegbaar op <https://www.vlaamswoordenboek.be/>

Loonen, L.J.M., 2003. Stante pede gaande van dichtbij langs **AF** bestemming **@**. Boxmeer: Eigen beheer. Dissertatie. ISBN 9039332185.

Papieren editie niet in de handel, maar als PDF-bestand op verzoek beschikbaar. De digitale versie is tevens online raadpleegbaar op <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/20775>.

Luther, Jana, 2022, Woordeboek van Afrikaans vandag. (wordt regelmatig bijgewerkt)

Online raadpleegbaar op <https://afrikaans-vandag.co.za/>

Martin, Willy (bew.), 2011. Groot Woordeboek Afrikaans en Nederlands. Kaapstad: Pharos. ISBN 9781868901203.

Ook als Prisma-uitgave. Houten etc.: Prisma. ISBN 9789049102562.

MNW. Middelnederlandsch Woordenboek.

Papieren editie: E. Verwijs, J. Verdam et al. 11 delen. 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff 1885-1952.

cd-romversie: AND CompLex 3.5, 1998.

Online raadpleegbaar op <https://taalmaterialen.ivdnt.org/download/pp-middelnederlandsch-woordenboek-j>

Mooijaart, Marijke, 2009. Dichter bij de taal kun je niet komen. Over het Frysk Hânwurdboek als eentalig woordenboek. In: Tijdschrift *Trefwoord*. Januari 2009.

Nieuwborg, E.R., 1978. Retrograde woordenboek van de Nederlandse taal. Deventer [etc]: Kluwer. Tweede druk 1978. ISBN 9020109820.

Plessis, Madaleine du (bew.), 2010. Pharos Afrikaans-Engels, English-Afrikaans woordeboek. 2^e druk (met korreksies). Kaapstad: Pharos. ISBN 9781868901104.

Schönfeld, M., 1947. Historische grammatica van het Nederlands: schets van de klankleer, vormleer en woordvorming. Zutphen: Thieme, 1947. Vierde druk.

Schultink, H., 1986. Geboefte en consorten als morfologisch probleem. In: *GLOT* 9, 105-109.

Schultink, H., 1987. Discontinuity and multiple branching in morphology. In: *Sijs* 1987, p.481-491.

Sijs, Nicoline van der (ed.), 1987. Aspects of language : studies in honour of Mario Alinei. Vol. II: Theoretical and applied semantics : papers presented to Mario Alinei by his friends, colleagues and former students on the occasion of his 60-th birthday. Amsterdam: Rodopi. ISBN 90-6203-629-5. Met name p.481-491.

Sijs, Nicoline van der, 2001. Chronologisch woordenboek: De ouderdom en herkomst van onze woorden en betekenissen. Amsterdam/Antwerpen: Veen 2002 (2^e druk).

Online raadpleegbaar op https://dbnl.org/tekst/sijs002chro01_01/index.php; met name p.171; voor Italiaanse leenwoorden p.238-249.

Smessaert, Hans, 2013. Basisbegrippen morfologie. Leuven: Acco. ISBN 9789033489792.

Tálasi, Zsófia, 2009. Het Nederlandse prefix ge- in historisch perspectief : 'Ge-+werkwoordstam'-afleidingen in grammatica's, woordenboeken en teksten. Utrecht: LOT. Dissertatie. ISBN

9789078328827.

Online raadpleegbaar op https://www.lotpublications.nl/Documents/205_fulltext.pdf ; met name p.60-66.

Toorn, M.C. van den, 1984. Nederlandse Grammatica. Negende, herziene druk. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Uit den Boogaart, P.C. (red.), 1975. Woordfrequenties in geschreven en gesproken Nederlands. [Samengesteld door de] Werkgroep Frequentie-Onderzoek van het Nederlands. Utrecht: Oosthoek, Scheltema & Holkema. ISBN 90-313-0039-X.

Zie ook hierboven onder **Eindhoven-corpus**.

Van Dale, 1961. Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal. Bew. C. Kruyskamp. In één band. Achtste druk. 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff.

Van Dale, 1992. Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal. Bew. Geerts/Heestermans. In drie banden. Twaalfde druk. Utrecht: Van Dale Lexicografie.

Van Dale Online, 2022. De Dikke Van Dale Online. Zestiende druk.

Toegankelijk met een abonnement met kwartaal- of jaartoeegang via <https://webwinkel.vandale.nl/dikke-van-dale-online>
Wordt maandelijks bijgewerkt; geraadpleegd in oktober-november 2022.

Vries, J. de, 1959. Etymologisch woordenboek : waar komen onze woorden en plaatsnamen vandaan? Tweede druk. Utrecht: Het Spectrum. Aula 6.

WFT, 2018. Woordenboek der Friese Taal / Wurdboek fan de Fryske taal.

Online raadpleegbaar op <https://gtb.ivdnt.org/search/?owner=wft> en <https://taalmaterialen.ivdnt.org/download/pp-woordenboek-der-friese-taal-j/>

Wijk, N. van, 1949. Franck's Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal. Tweede druk. 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff. Onveranderde herdruk.

WNT. Woordenboek der Nederlandsche Taal.

Papieren editie: bew. door M. de Vries en L.A. te Winkel et al. 29 delen.

's-Gravenhage/Leiden: Nijhoff (1882-1993); 's-Gravenhage: Sdu Uitgeverij 1993-1998. Met supplement en bronnenlijst.

cd-romversie: Rotterdam: AND, versie 4.1.5.0, 1999.

Online raadpleegbaar op <https://taalmaterialen.ivdnt.org/download/pp-woordenboek-der-nederlandsche-taal-j/>

Wouden, Ton van der, 2020. ge...te. *Taalportaal*.

Online raadpleegbaar op <https://www.taalportaal.org/taalportaal/topic/pid/topic-14255700128658018>.

Wyld, Henry Cecil, 1961. The Universal Dictionary of the English Language. 14^e druk. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

Woordenlijst, 2021. Woordenlijst Nederlandse Taal. Nederlandse Taalunie.

Online raadpleegbaar op <https://woordenlijst.org/#/> ; Ook bekend onder de naam "*Groeneboekje*".